

1936 YILINDA SOVYET RUSYA'DA YÜKSEK ÖĞRETİM HAKKINDA HAZIRLANMIŞ BİR RAPOR VE BU RAPORUN TÜRKİYE'DE ÖĞRETMEN YETİŞTİRME TARİHİ BAKIMINDAN ÖNEMİ

Prof. Dr. Ersoy TAŞDEMİRCİ
E. Ü. Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü

ÖZET

Sovyet Rusya Maarif Komiserliği'nin daveti üzerine bir Türk eğitimciler grubu 1936 yılında Rusya'ya gitmiştir. Bu yazıya konu olan "Sovyet Rusya'da Yüksek Tahsil ve İlim Hayatı Hakkında Rapor" bu seyahate katılan Prof Dr. Hıfzı Veldet Velidedeoğlu tarafından hazırlanmış ve zamanın Milli Eğitim Bakanlığı Yüksek Öğretim Genel Müdürü Cevat Dursunoğlu'na gönderilmiştir. Bu seyahat sonunda hazırlanan "Sovyet Rusya'da İlköğretim ve Eğitim İşleri Hakkında Rapor", Kültür Bakanlığı Dergisi'nin Ocak 1937, 20-1 Sayısında yayınlanmıştır.

1930'lu yıllarda Sovyet Rusya'da yüksek öğretim kurumları; üniversiteler, yüksek teknik okullar, yüksek sosyal bilimler okulları ve pedagoji enstitüleri olmak üzere dört grupta örgütlenmişlerdir. Bu yüksek öğretim kurumları; sadece Maarif Komiserliği'ne değil, çeşitli komiserliklere bağlıdırlar. Teşkilat bakımından bu çeşitliliğe rağmen, bütün yüksek öğretim kurumlarının programları arasında kuvvetli birlik ve ahenk vardır. Yüksek öğretim kurumlarında bilimsel ve mesleki öğretim ve araştırma yanında rejimin yerleşmesi için komünist eğitim de temel görevlerden biri olarak kabul edilmiştir. Öğrencilere Marksizm ve Leninizmi aşlamak için Felsefe ve Ekonomi, bütün fakülte ve yüksek okulların programlarına ortak zorunlu dersler olarak konulmuştur.

Bu raporda özellikle bizi ilgilendiren Pedagoji Enstitüleri, Sovyet Rusya'da orta öğretim kurumlarına öğretmen yetiştirmektedirler. Pedagoji Enstitüleri, Türkiye'de Yüksek Öğretmen Okullarına benzemektedirler ve üniversiter bir karaktere sahiptirler. Sovyet Rusya'da İlköğretim ve Eğitim İşleri Hakkında Raporda bizi özellikle ilgilendiren Pedagoji Teknikumları, Sovyet Rusya'da ilkokullara öğretmen yetiştirmektedirler. Pedagoji Teknikumları, Türkiye'de İlköğretmen Okullarına benzemektedirler ve köy ve şehir ayırımı yapmadan, bütün ilkokullara öğretmen yetiştirmektedirler. Gerek Pedagoji Enstitüleri, gerekse Pedagoji Teknikumları ile Köy Enstitüleri arasında hiçbir benzerlik yoktur.

Anahtar Sözcükler : Köy Enstitüleri, Pedagoji Teknikumları, Pedagoji Enstitüleri

1. Giriş:

Rapor Hakkında Genel Bilgi

Sovyet Rusya Maarif Komiserliği'nin (Milli Eğitim Bakanlığı) daveti üzerine bir Türk eğitimciler grubu, 29 Ağustos-20 Eylül 1936 tarihleri arasında Rusya'ya gitmiştir. 23 gün devam eden bu inceleme seyahati sırasında başta Moskova ve Leningrad olmak üzere önemli merkezlerdeki eğitim ve kültür kurumları gezilmiş, görülmüş ve incelenmiştir. Bu seyahate katılanların her biri döndükten sonra Sovyet Rusya'da eğitim ve kültür hayatı hakkında Türkiye Cumhuriyeti Kültür Bakanlığı'na (Milli Eğitim Bakanlığı'na) ayrı ayrı rapor vermiştir. Ayrıca Kültür Bakanlığı bu seyahate katılan bazı eğitimcilerden Sovyet Rusya'nın eğitim ve kültür hayatı hakkında verilen bu özel raporlardan hareketle eğitim ve kültür hayatının her bir bölümü hakkında ayrı raporlar hazırlamalarını istemiştir. İşte "Sovyet Rusya'da Yüksek Tahsil ve İlim Hayatı Hakkında Rapor" bu seyahate katılan İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Madeni Hukuk öğretim üyesi Prof. Dr. Hıfzı VELDET (Velidedeoğlu)* tarafından hazırlanmış ve o zaman Milli Eğitim Bakanlığı Yüksek Öğretim Genel Müdürü olan Cevad Dursunoğlu'na** özel olarak gönderilmiştir. Hıfzı Veldet Velidedeoğlu tarafından hazırlanan bu raporun metni, 22 sayfadır. Bir sayfa içindekiler listesi ve bir sayfa da raporun ilişik olduğu 18.3.1938 tarihli takdim yazısı vardır. Bu belge, toplam 24 sayfadır. Bu seyahat sonunda Sovyet Rusya maarifi hakkında hazırlanan raporun ilköğretim kısmı, "Kültür Bakanlığı Dergisi'nin Ocak 1937,20-1 Sayısı" nda yayınlanmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı kütüphanesinde ve arşivinde yapılan araştırmalarda, bu raporun orta ve yüksek öğretim kısımlarının yayınlandığına dair bir belge ve bilgiye ulaşılamamıştır. Bilindiği üzere Milli Eğitim Bakanlığı'nın arşivi 1947 yılında tamamen yanmıştır. "Sovyet Rusya'da Yüksek Tahsil ve İlim Hayatı Hakkında Rapor" bu yangından kurtarılan çok az sayıda ve büyük ölçüde tahrip olmuş evraklar üzerinde yapılan araştırma sırasında bulunmuş ve yayına hazırlanmıştır. Sovyet Rusya'da maarif hayatının orta öğretim kısmının araştırılması çalışmaları devam etmektedir. Bu araştırmaların esas gayesi, batı eğitim sistemlerinin olduğu gibi, Sovyet Rusya eğitim sisteminin de Türk eğitim hayatına herhangi bir etkisinin olup olmadığını tespit etmektir. Bu konu ileride yayınlanacak ayrı bir yazıya bırakılarak orijinal metni de aşağıda verilen "Sovyet Rusya'da Yüksek Tahsil ve İlim Hayatı Hakkında Rapor" un muhtevası hakkında kısa ve özlü bir bilgi vermek faydalı olacaktır.

2. Raporun İçeriği Hakkında Bilgi

Herşeyden önce 1930'lu yıllarda Sovyet Rusya'da yüksek öğretim kurumları; üniversiteler, yüksek teknik okullar, yüksek sosyal bilimler okulları ve pedagoji enstitüleri olmak üzere dört grupta örgütlenmişlerdir. Bu yüksek öğretim kurumları, sadece Maarif Komiserliği'ne (Milli Eğitim Bakanlığına) değil, çeşitli komiserliklere bağlıdır. Teşkilat bakımından bu çeşitliliğe rağmen, bütün yüksek öğretim kurumlarının programları arasında kuvvetli bir birlik ve ahenk vardır. Kıta Avrupası üniversite modeline göre kurulmuş bulunan üniversitelerde; bilimsel araştırma ve öğretimin yanında rejimin yerleşmesi için komünist eğitim de temel görevlerden biri olarak kabul edilmiştir. Öğrencilere Marxizm ve Leninizmi aşlamak için Felsefe ve Ekonomi, bütün fakültelerin programlarına ortak zorunlu ders olarak konulmuştur. Bunların yanında Beden Eğitimi, Yabancı Dil ve Pedagoji de bütün fakültelerin ortak dersleridir. Meslek eğitimi, yüksek okullarda yapılırken; üniversitelerde bilimsel öğretim ve araştırma ön plandadır. Teknik bilimler, sosyal bilimlerden daha çok geliştiği Rusya'da, Türkiye'de yeni kurulan Araştırma Enstitüleri 1930'lu yıllarda mevcuttur. Bunda rejimin, sanayinin gelişmesiyle daha iyi yerleşeceğine olan inancın etkisi büyüktür. Okuma yazma oranının 1930'lu yıllarda %90'a yükselmesi, kitap okumanın oldukça yaygın olması, kitabın çok ve ucuz olması da dikkati çeken hususlardan biridir. 1930'lu yıllardaki Sovyet Rusya'nın yüksek öğretim hayatı hakkında daha ayrıntılı bilgi sahibi olmak için aşağıda verilen raporu incelemek lazımdır.

Bu raporda bizi özellikle ilgilendiren konu, Pedagoji Enstitüleridir. Pedagoji Enstitüleri, Sovyet Rusya'da orta öğretim kurumlarına öğretmen yetiştirmektedirler. Bunların öğrenim süreleri, 4 yıldır. On (10) yıllık okulları (4 yıllık ilköğretim+3 yıllık orta okul +3 yıllık lise) bitiren öğrenciler, bu enstitülere alınmaktadır. Pedagoji Enstitüleri, Türkiye'deki Yüksek Öğretmen Okullarına benzemektedirler ve üniversiteler bir karaktere sahiptirler. Bu enstitülerde Fizik-Matematik, Tabiiye, Edebiyat, Tarih, Coğrafya, Pedagoji olmak üzere altı bölüm vardır. Bu bölümlerde her bir ders için tek tip müfredat programı ve tek tip kitap kullanılmaktadır.

Bu seyahat sonunda " Sovyet Rusya'da İlköğretim ve Eğitim İşleri" adıyla hazırlanan ve "Kültür Bakanlığı Dergisi, Sayı:20-1 Sonkânun 1937, s.198-241" de yayınlanan rapora göre ise Sovyet Rusya'da ilköğretim öğretmenleri, köy ve şehir ayırımı yapılmadan Pedagoji Teknikumlarında yetiştirilmektedir. Teknikumların öğrenim süresi, 3 yıldır. Yedi yıllık okulları (4 yıllık ilköğretim + 3 yıllık orta okullar) bitirenler alınmaktadır. Klasik öğretmen okulları olan bu Teknikumlar, şehir merkezinde kurulmuşlar ve Türki-

ye'deki İlköğretmen Okullarına benzemektedirler. Tek tip müfredat programı ve tek tip kitabın kullanıldığı ve derslerin ekseriyetini nazari derslerin teşkil ettiği Teknikumlar bütün köy ve şehir öğretmenlerini yetiştirirler. Yine bu rapora göre, Sovyet Rusya'da köy ve şehir okulu diye bir ayırım olmadığı gibi, köy ve şehir ilkokullarında da aynı müfredat programı ve aynı ders kitapları kullanılmaktadır. İlkokul öğretmenlerinin % 90' ı kadındır ve okuma yazma oranı %90 civarındadır.

3. Raporun Türkiye'de Öğretmen Yetiştirme Tarihi Bakımından Önemi

Bu raporun Türkiye'de öğretmen yetiştirme tarihi bakımından önemi, "Köy Enstitülerinin kurulmasında; Sovyet Rusya'da geliştirilen "Üretim Okulu Modeli"nin etkili olduğu iddiasına açıklık getirmesinden kaynaklanmaktadır. 1947 yılında yanan Milli Eğitim Bakanlığı arşivinden kalan belgeler arasından bulunup çıkarılan bu rapor ile "Kültür Bakanlığı Dergisi" nin Ocak1937, 20-1 Sayısı'nda yayınlanan Sovyet Rusya'da İlköğretim ve Eğitim İşleri Hakkında Rapor üzerinde yapılan incelemelerden, Türkiye'de Köy Enstitülerinin kurulmasında Üretim Okulu Modeli'nin etkisi olmadığı anlaşılmaktadır. Bu konu, Türkiye'de Köy Enstitülerinin tarihi gelişmesi ve kurulması hakkında aşağıda verilen bilgilerden sonra daha iyi anlaşılacaktır.

Türkiye'de köy ve şehir için ayrı okul tipinin geliştirilmesi ve bu okullar için ayrı öğretmen yetiştirilmesi fikrinin başlangıcı İkinci Meşrutiyet dönemine kadar gitmektedir. Bu fikrin kaynağı, Osmanlı Devletinin Avrupa ile kontakt noktalarını teşkil eden Trakya ve Balkanlardaki Öğretmen Okulları ve bu okullarda çalışan öğretmen ve müdürlerdir. Mesela ilk defa 1912 yılında Üsküp Darülmualimin'in çıkardığı "Yeni Mektep" adlı dergide Ahmet Tevfik adında bir öğretmen ; İkinci Abdulhamit döneminde Selanik Darülmualimin'i ve İkinci Meşrutiyet döneminde İstanbul Darülmualimin'i müdürlüğü yapan İsmail Mahir Efendi, Kastamonu mebusu olarak girdiği Osmanlı Meclisi Mebusan'ında 1914 yılında yaptığı bir konuşmada; II. Meşrutiyet döneminde Manastır Darülmualimin' i müdürü Ethem Nejat; Üsküp Darülmualimin'i Ruştiyesi müdürü Sabri Cemil ve Pedagoji öğretmeni Mustafa Şekip, Edirne Darülmualimin'i müdürü Nafi Atuf, yine Mehmet Şemsettin (Günaltay) Hurafattan Hakikata adlı eserinde; Sivas Öğretmen Okulu Pedagoji öğretmeni A.Fuat Gündüzalp 1924 yılında yayınladığı Talim ve Terbiye Teşkilatında Buhran adlı kitabında köy ve şehir için ayrı okul geliştirilmesini ve ayrı öğretmen tiplerinin yetiştirilmesini savunmuşlardır (1).

Atatürk, daha milli mücadele bütün hızıyla devam ederken yeni Türk Devleti'nin gelecekte izleyeceği eğitim politikasının genel esaslarına ilişkin önemli mesajlar vermiş ve savaş zaferlerle sonuçlanır sonuçlanmaz, önce Türk eğitimcilerinin yeni eğitim politikası hakkındaki görüşlerine başvurulmuş, sonra da ülkemize birçok yabancı uzman davet edilerek Türk eğitimi hakkında raporlar alınmıştır. İşte Cumhuriyet döneminde Türkiye'ye davet edilen ilk eğitimci Amerikalı John Dewey' dir. 1924 yılında Türk eğitimi üzerinde inceleme yapmak üzere davet edilen John Dewey (1859-1952), nüfusunun %80'ini köylünün teşkil ettiği bir ülkede, köy eğitiminin köyün iktisadi hayatı ile birleştirilmesini ve köye ayrı bir öğretmen tipinin yetiştirilmesini tavsiye etmiştir. Böylece nüfusunun %80'inin köylü olduğu ve okuma yazma bilenlerin oranının % 10 civarında bulunduğu, II. Meşrutiyetin başından beri köy eğitiminin tartışıldığı Türkiye'de yeni şartlar ve gelişmeler ilköğretim problemini, daha Cumhuriyetin başından itibaren bir köy eğitimi problemi haline getirmiş ve ilköğretimi, öğretmen yetiştirmeyle birlikte ele almak gerektiğini ortaya koymuştur. Cumhuriyetin başında Türkiye'ye davet edilen yabancı uzman sadece John Dewey' den ibaret değildir. 1925 yılında Alfred Kühne, 1926 yılında G.Stiehler ve Frey, 1927 yılında Omar Buyse, Ernst Egli ve Dr. Oldenburg, 1928 yılında Adolphe Ferriere, 1932 yılında Albert Malche, 1934 yılında Berly Parker ile Walker D.Hines, Brehon Somervell, O.F.Gardner, Edwin Walter Kremmerer, C.R.Whittlesey, W.L.Wright, Brongt Watsted, Goldtwaite H.Dorr, H.Alexandre Smith, Vaso Trivanovith'den oluşan Amerikan Heyeti... gibi yabancı uzmanlar da davet edilerek Türk eğitimi hakkında raporlar alınmıştır. Başta John Dewey olmak üzere yabancı uzmanların tavsiyelerinin uygulanması için Maarif Vekili Mustafa Necati Bey büyük çaba harcamıştır. Bu yabancı uzmanların hemen hemen hepsinin raporunda ortak olan husus; yabancı uzman ve eğitimci daveti, çağdaş eğitim akımları ve batı ülkelerinin eğitim sistemlerini konu alan telif ve tercüme eserlerin yayınlanarak öğretmenler tarafından okunmasının sağlanmasıdır. Gerçekten de Maarif Vekili Mustafa Necati zamanında yayınlanmaya başlayan çağdaş eğitim akımları ve batı ülkelerinin eğitim sistemlerine ilişkin makale ve kitaplar, devamlı olarak artmıştır. Bu tip kitap ve makaleler özellikle 1920'li ve 1930'lu yıllarda yoğunluk kazanmıştır. Nitekim Maarif Vekaleti tarafından 1925-1940 yılları arasında yayınlanan Maarif Vekaleti Mecmuası ve Terbiye Mecmuasında çağdaş eğitim akımları ve yabancı ülkelerde eğitim sistemlerini konu alan çok sayıda makale ve raporlar yayınlanmıştır. Mesela, Maarif Vekaleti Mecmuası'nda Almanya, Fransa, İngiltere, Rusya, İtalya, Bulgaristan, Danimarka, Çekoslovakya, Japonya, Estonya, Ermenistan ... gibi ülkelerin eğitim sistemleri hakkında makaleler ve raporlar yayınlanmıştır. Ayrıca Al-

manya, Bulgaristan, Amerika, Fransa, Meksika... gibi ülkelerin eğitim sistemlerini konu alan müstakil kitaplar yayınlanmıştır. Yine çağdaş eğitim akımlarından John Dewey'in İş Okulu, Adolphe Ferriere'in Faal Mektebi, Ovide Decroly'nin Ermitage Okulu, J.J.Rousseau'nun Emile'i, Booker Washington'un İş Terbiyesi, George Kerschensteiner'in İş Okulu, Maria Montessori'nin Çocuk Evleri, Carleton Washburne'ün Winnetka Planı, Frobel'in Oyun ve Oyuncakları, Albert Malche'nin Yeni Terbiyesi, Helen Parkhurst'un Dalton Planı, W.H.Kilpatrick'in Proje Metodu... gibi çağdaş eğitim akımlarını konu alan çok sayıda eser tercüme ve telif edilmiştir. Bu tercüme ve telif faaliyetlerini yürütenlerin başında İsmail Hakkı Baltacıoğlu, Sadrettin Celal Antel, Ali Haydar Taner, Mustafa Rahmi Balaban , Kazım Nami Duru, İbrahim Alaeddin Gövsa, Hıfzırrahman Raşit Öymen, İsmail Hakkı Tonguç, Halil Fikret Kanad, Nafi Atuf Kansu, Selim Sırrı Tarcan, Emin Soysal, M.Rauf İnan, Ahmet Hasip Aytuna, Kemal Kaya, Cemil Sena, Fuat Gündüzalp... gibi öğretmen ve eğitimciler gelmektedir. Avrupa ve Amerika kaynaklı çağdaş eğitim akımları hakkında çok sayıda kitap yayınlandığı halde, Sovyet Rusya kaynaklı " Üretim Okulu " ve " Kollektif Eğitimi " hakkında hemen hemen hiç kitap yayınlanmadığı görülmektedir. Ancak Sovyet Rusya'da eğitim sistemi hakkında Maarif Vekaleti Mecmuası'nda dikkati çekecek ölçüde makale ve rapor yayınlanmıştır. Yalnız burada önemli bir hususu da vurgulamak lazımdır. O da, yabancı ülkelerin (Batı ülkelerinin) eğitim sistemleri ve çağdaş eğitim akımları ile ilgili yayınlanan kitaplar ve mecmualar , ister Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yayınlanmış ve isterse başka kuruluşlarca yayınlanmış olsun, Milli Eğitim Bakanlığı'nın özellikle öğretmen okulları ve liselerin kütüphanelerine bunlardan birer tane göndermesidir. Bu uygulama, 1950 'li yıllara kadar kesintisiz devam etmiştir (2).

Daha önce Maarif Vekili Mustafa Necati Bey'in (20.12.1925-01.01.1929), yabancı uzmanların tavsiyelerini uygulamaya özen gösterdiğinden bahsedilmişti. Nitekim, John Dewey'in tavsiyelerinden hareket edilerek hazırlanan 1926 tarih ve 789 sayılı Maarif Teşkilatına Dair Kanun; ilkokulları, köy okulları ve şehir ilkokulları; öğretmen okullarını, Şehir Öğretmen Okulları ve Köy Öğretmen Okulları olarak ikiye ayırmıştır. Köy okullarına öğretmen yetiştirmek için de Kayseri'de ve Denizli'de olmak üzere iki tane Köy Muallim Mektebi açılmıştır. Ancak, Mustafa Necati Bey'in 1929 yılında beklenmedik ölümü bu teşebbüsün gelişmesine imkân vermemiştir. Köy eğitiminin yeniden ele alınması, Dr. Reşit Galip Bey'in Maarif Vekilliği zamanında (19.09.1932-13.08.1933) olmuştur. Reşit Galip Bey zamanında köyün sosyal, ekonomik, sağlık ve kültürel sorunları ile ilgili kitaplar ve yazılar yayınlanmıştır. Reşit Galip Bey'in Maarif Vekilliği görevinin kısa

sürmesi, köyün eğitim meselelerine el atmaya fırsat vermemiştir. Köy eğitiminin tekrara ele alınması, 1934 yılında Başbakan İsmet İnönü'nün yukarıda bahsedilen Amerikan Heyeti'nin raporundan etkilenerek köy eğitimi problemine bir an önce çözüm getirilmesi direktifini vermesiyle olmuştur. Bu alanda yapılan çalışmalar, Maarif Vekili Saffet Arıkan zamanında (10.06.1935-28.12.1938) Atatürk'ün emriyle daha da hızlanmıştır. Atatürk, Saffet Arıkan'ın dikkatini Türk ordusuna çekmiştir. Başarılı bir eğitim ocağı olma niteliğini devamlı koruyan Türk ordu teşkilatı, 1928 yılında harf inkılabından 1935 yılına kadar geçen kısa sürede okuma-yazma problemini %90 oranında çözmüştür. Askere giden Türk gençlerine okuma-yazma öğretilerek köylerine geri gönderiliyorlardı. Orduda okuma-yazma öğrenen bu gençler, köylerine döndüklerinde çocuklara ve gençlere okuma-yazma öğretiyorlardı. İşte Türk yöneticileri bu olguyu tespit etmişlerdir. Üç yıllık köy okullarına öğretmen yetiştirmek amacıyla girişilen Eğitim Denemesi bu müşahedelerden kaynaklanmıştır. Askerliğini çavuş ve onbaşı olarak yapan zeki Türk gençleri, toplanarak sekiz ay süren ve iş eğitimi esas alan bir öğretime tabi tutularak başarılı olanlar üç yıllık köy okullarına " eğitmen " olarak atanmışlardır. Maarif Vekili Saffet Arıkan, İlköğretim Genel Müdürü İsmail Hakkı Tonguç ve Eğitim Kursu Müdürü Emin Soysal yönetiminde ilki 1936 yılında Eskişehir-Çifteler Mahmudiye Üretim Çiftliğinde açılan Eğitim Kurslarından başarılı sonuçlar alınması üzerine, beş yıllık köy okullarına öğretmen yetiştirmek amacıyla da ilk önce 1937 yılında Eskişehir-Çifteler Köy Öğretmen Okulu ile İzmir-Kızılcıllu Köy Öğretmen Okulu açılmıştır (3).

Gerek Eğitim Kursları gerekse Köy Öğretmen Okulları teşebbüsleri 1938 yılında Milli Eğitim Bakanlığı'na getirilen Hasan-Ali Yücel zamanında hem geliştirilmiş hem de yaygınlaştırılmıştır. 1940 yılında Köy Enstitüleri adı altında teşkilatlandırılan Köy Öğretmen Okullarının kurulması ve geliştirilmesinde Saffet Arıkan, Hasan-Ali Yücel, İsmail Hakkı Tonguç, Emin Soysal'ın aktif hizmetlerini inkâr etmek mümkün değildir. Fakat Köy Enstitülerinin fikri temelini oluşturan köye ayrı okul ve ayrı öğretmen tipinin geliştirilmesi konusunda daha önce bahsedilen eğitimciler yanında İsmail Hakkı Baltacıoğlu ve Halil Fikret Kanad'ın da hizmetlerini ve katkılarını vurgulamak kadırşinaslık olur. Okul ile toplum arasındaki ilişkileri " İçtimai Mektep" modeli ile kurmaya çalışan İsmail Hakkı Baltacıoğlu gerçek anlamda ekonomik değer taşıyan bir "Üretici İş Okulu"nu hedef almıştı. Baltacıoğlu'nun " İçtimai Mektebi" nin sosyalist sistemin Üretim Okulu ile hiçbir ilişkisi yoktur. Çünkü Baltacıoğlu "İş Eğitimi" ni Marksist Teori ile değil, "Çocuktan Hareket Akımı" ile telif etmiştir. Baltacıoğlu için "nihai amaç" üretim değil, "şahsiyet"tir. Hatta O, geliştirdiği eğitim sistemine

"Şahsiyet Pedagojisi" adını vermiştir. İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun Eğitim Felsefesi konulu lisans tezini hazırladığım 1972-1973 yıllarında evine yaptığım bir ziyaret esnasında Baltacıoğlu'na Köy Enstitüleri ile ilgisini sorduğumda; "Köy Enstitüleri, İçtimai Mektebin eksik uygulamasıdır", şeklinde cevap aldım. Nitekim Fay Firby Türkiye'de Köy Enstitüleri adlı kitabında Baltacıoğlu'nun Köy Enstitüleri fikrinin gelişmesindeki rolünü açıklamıştır. Halil Fikret Kanad da Vakit (Kurun) gazetesinde 24-27 Mart 1935 tarihlerinde yayınlanan " Yarının Muallimleri Nasıl Yetiştirilmelidir?" başlıklı makalesinde Türk vatanının gelişmesinin toplumun %80'ini teşkil eden köylünün kalkınması ile mümkün olacağını savunmuştur. Bu kalkınma hareketinin iki safhada gerçekleşeceğini söyleyen Kanad, birinci safhada Türk İnkılabının dayandığı prensipleri geniş halk kitlesine yaymak ve onları sevdirmek; ikinci safhada bu sevdirilen prensipler dahilinde çalışmak gerektiğini söylemiştir. Köylüyü kımıldatmak, yükseltmek ve Türk köyünü imar, ıslah etmek, yapılacak işlerin ana çizgisini teşkil edecektir. Bu da köyün ve köylünün ihtiyaçlarına uygun bir okul kurmak ve köylünün kalkınmasında aktif görev alacak öğretmenleri yetiştirmekle gerçekleşecektir. Ayrıca Halil Fikret Kanad, Türkiye'nin Pedagoji alanında doktora yapan ilk eğitimcisidir. 1917 yılında Leipzig Üniversitesinde sunduğu doktora tezinin konusu da J.H. Pestalozzi'dir. Yine 1926 yılından itibaren Gazi Eğitim Enstitüsünde Pedagoji Tarihini hem ders olarak okutmuş, hem de kitap halinde yayınlamıştır. Köy Enstitülerinin esas kurucusu olan İsmail Hakkı Tonguç ise Kastamonu Öğretmen Okulundan mezun olduktan sonra Almanya'da " Resim ve İş Eğitimi" görmüş, Gazi Eğitim Enstitüsünde Resim ve İş derslerini okutmuş, 1930'lu yıllardan itibaren çağdaş eğitim akımları hakkında kitaplar ve yazılar yazmış ve çeviriler yapmıştır. Nitekim daha Köy Öğretmen Okulları kurulmadan, daha doğrusu İlköğretim Genel Müdürü olmadan önce El İşleri Rehberi; Mürebbinin Ruhu (G.Kerschensteiner'den çeviri); Resim, El İşleri ve Sanat Terbiyesi; İş ve Meslek Terbiyesi; Almanya Maarifi yayınlanmış telif ve tercüme kitaplarıdır. Halil Fikret Kanad gibi İsmail Hakkı Tonguç'un da ilham kaynağı sosyalist sistemin geliştirdiği Üretim Okulu değil, İş Eğitimi ve İş Okulu'dur. Daha doğrusu, J.H. Pestalozzi ve G. Kerschensteiner'dir. Sonuç olarak Köy Enstitüleri mucize olmadığı gibi yabancı bir ülkenin eğitim kurumunun taklidi de değildir. Bu kurumların fikri temelleri, Osmanlı Devletinin Avrupa ile temas noktalarını teşkil eden Selanik, Manastır, Üsküp, Edirne... gibi kültür merkezlerinde bulunan Öğretmen Okullarında atılmış, Atatürk'ün " köylü milletin efendisidir" parolasından hız almış, çağdaş Türkiye'nin merkezinde bulunan Gazi Eğitim Enstitüsünde ve Türk eğitimcilerinin dimağında gelişmiş ve müesseseleşmiştir. Bu müesseselerin fikri temelinde ondokuzuncu yüzyıl ve yirminci yüzyılın başlarında

Avrupa ve Amerika'da gelişen çağdaş eğitim akımları ile Türk köyü ve köylüsünün içinde bulunduğu sosyal ve ekonomik şartların zorlamaları yatmaktadır (4).

17 Nisan 1940 tarih ve 3803 sayılı Köy Enstitüleri Teşkilatı Hakkında Kanun çıkmadan önce sadece dört tanesi kurulan Köy Enstitüleri, bu kanunun çıkmasından sonra hızla yurdun her bölgesine dengeli bir şekilde yaygınlaştırılmıştır. Bütün Köy Enstitüleri ve kuruluş yılları aşağıda sıralanmıştır:

1. İzmir/Kızılçullu Köy Enstitüsü (1937/1940)
2. Eskişehir/Çifteler Köy Enstitüsü (1937/1940)
3. Edirne/Kepirtepe Köy Enstitüsü (1938/1940)
4. Kastamonu/Gölköy Köy Enstitüsü (1939/1940)
5. Antalya/Aksu Köy Enstitüsü (1940)
6. Isparta/Gönen Köy Enstitüsü (1940)
7. Adapazarı/Arifiye Köy Enstitüsü (1940)
8. Kayseri/Pazarören Köy Enstitüsü (1940)
9. Malatya/Akçadağ Köy Enstitüsü (1940)
10. Adana/Düziçi Köy Enstitüsü (1940)
11. Samsun/Ladik Köy Enstitüsü (1940)
12. Trabzon/Beşikdüzü Köy Enstitüsü (1940)
13. Balıkesir/Savaştepe Köy Enstitüsü (1940)
14. Kars/Cilavuz Köy Enstitüsü (1940)
15. Ankara /Hasanoğlu Köy Enstitüsü (1941)
16. Sivas/ Pamukpınar Köy Enstitüsü (1942)
17. Konya / İvriz Köy Enstitüsü (1942)
18. Erzurum/ Pulur Köy Enstitüsü (1943)
19. Diyarbakır/ Dicle Köy Enstitüsü (1944)
20. Aydın /Ortaklar Köy Enstitüsü (1944)
21. Van / Erciş Köy Enstitüsü (1948) (5).

Başlangıçta hazır bir öğretim programı bulunmayan Köy Enstitülerinin programları, Eğitim Kurşları denemesinden ilham alınarak Kızılçullu Köy Öğretmen Okulu ve Çifteler Köy Öğretmen Okulunda geliştirilmiştir. Diğer Köy Enstitülerinin programına ise Kızılçullu Köy Enstitüsü ile Çifteler Köy Enstitüsü ilham kaynağı olmuştur. Köy Enstitüleri için standart program 1943 yılında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanmıştır. Bu programda Kültür Dersleri , Ziraat Dersleri ve Uygulamaları, Teknik Dersler ve Uygulamaları olmak üzere üç grup ders yer almıştır. Öğretim programındaki derslerin % 50'sini Kültür Dersleri, %25'ini Ziraat Dersleri ve Uygulamaları, %25'ini de Teknik Dersler ve Uygulamaları oluşturmaktaydı.

Programda 1947 yılında radikal değişiklikler yapılmıştır. II. Dünya Savaşı sonrasında oluşan yeni siyasal ve sosyal şartların tesiriyle, Köy Enstitülerinin sosyalist sistemin geliştirdiği Üretim Okulu örnek alınarak kuruldukları iddia edilmeye başlanmıştır. Aslında Türkiye'de Köy Enstitülerinin; dikkatle incelenirse "İş Eğitimi Akımı"nın Marksist Teori ile telif edilmesiyle ortaya çıkan ve 1917 yılından itibaren Sovyet Rusya 'da ve 1945 yılından itibaren de Doğu Bloku ülkelerinde uygulanan "Üretim Okulu Modeli" ile bir ilişkisinin olmadığı görülür. Herşeyden önce Marksizm köylü sınıf üzerine değil, işçi sınıfı üzerine oturur. Yine Sovyet Rusya'da geliştirilen Üretim Okulu tarımsal işi ve küçük el sanatlarını değil, endüstriyel işi ve fabrikasyon üretimini esas almıştır. Buna karşılık Köy Enstitüleri, Cumhuriyetin başında nüfusunun %80'ini köylünün teşkil ettiği ve okuma yazma bilenlerin oranının ancak %10 civarında olduğu Türkiye'de, köy eğitimi problemini çözmek ve köyün topyekün kalkınmasını gerçekleştirmek amacıyla kurulmuştur. Köy Enstitüleri tarımsal işi ve köylerde geçerli olan küçük el sanatlarının öğretimini esas almıştır. Maalesef Türkiye'de bazı yazarlar, sadece üretim faktörünü, bazı yazarlar da Cumhuriyetin başında Sovyet Rusya'nın eğitim ve kültür hayatına dair yayınları gerekçe göstererek Köy Enstitülerinin kurulmasında "Üretim Okulu Modeli" nin örnek alındığını iddia etmişlerdir. Bu yazarlardan birinci grup, Üretim Okulundaki "Üretim" ile Köy Enstitülerindeki "Üretim"arasındaki derin nitelik farkını ve iki kuruma hakim olan ideolojik görüş farkını dikkate almazken; ikinci grup ta Sovyet Rusya'nın eğitim ve kültür hayatına dair yayınları ayrıntılı bir tahlile tabi tutmamıştır. Herşeyden önce o dönemde Sovyet Rusya'da tarımsal kalkınma değil, endüstriyel kalkınma ön plandadır. Sovyet Rusya'da köy ve şehir için ayrı okul kurma ve ayrı öğretmen yetiştirme sistemi mevcut değildir. Aslında Köy Enstitüleri ne Doğu Blokunda uygulanan "Üretim Okulu" nun ne de Batı Blokunda uygulanan "İş Okulu" nun kopyasıdır. Batıda gelişen çağdaş eğitim akımlarından mülhem olmakla beraber, Türkiye'nin özel şartlarında Türk eğitimcileri tarafından geliştirilen ve uygulanan bir üçüncü modeldir. Bu modele bir isim vermek gerekirse en uygun isim, "Üretici İş Okulu Modeli"dir .

4. SONUÇ:

Sovyet Rusya'da İlköğretim ve Eğitim İşleri Hakkında Rapor ile Sovyet Rusya'da Yüksek Tahsil ve İlim Hayatı Hakkında Rapor birlikte değerlendirildiğinde; 1930'lu yıllarda, yani Türkiye'de Köy Enstitüleri kurulmaya başladığında Sovyet Rusya'da köy ve şehir için ayrı okul kurma ve ayrı öğretmen yetiştirme uygulamalarının bulunmadığı, Sovyet Rusya'da ilkokullara öğretmen yetiştirmek için kurulan Pedagoji Teknikumları ile

Türkiye'de köy ilkokullarına öğretmen yetiştirmek için kurulan Köy Enstitüleri arasında hiçbir benzerliğin bulunmadığı, yine Sovyet Rusya'da orta öğretim kurumlarına öğretmen yetiştirmek için kurulan Pedagoji Enstitüleri ile Türkiye'de Köy Enstitülerine meslek dersleri öğretmenlerini yetiştirmek için kurulan Yüksek Köy Enstitüsü arasında hiç bir benzerliğin bulunmadığı, bilakis Sovyet Rusya'da Pedagoji Teknikumları ile Türkiye'de İlköğretmen Okulları arasında, Sovyet Rusya'da Pedagoji Enstitüleri ile Türkiye'de Yüksek Öğretmen Okulları arasında bir çok benzerliklerin bulunduğu anlaşılmaktadır.

Köy Enstitüleri ne İş Eğitimi Akımı ile Marksist Teorinin telif edilmeleriyle geliştirilen “ Üretim Okulu Modeli”nin ne de İş Eğitimi Akımı ile Çocuktan Hareket Akımının telif edilmeleriyle geliştirilen İş Okulu Modeli'nin kopyasıdır. Batıda gelişen çağdaş eğitim akımlarından mülhem olmakla beraber, Türkiye'nin özel şartlarında Türk eğitimcileri tarafından geliştirilen ve uygulanan bir üçüncü modeldir. Bu modele bir isim vermek gerekirse en uygun isim; “Üretici İş Okulu Modeli” dir

5. BELGELER

5.1. Raporun Üst Yazısı

18.03.1938

Pek Muhterem Cevat Beyefendi.

1936 yılı Eylülünde tetkikat için Rusya'ya çağrılan Muallimler Hey'etine lütuf ve delâletlerle, dahil bulunduğum malûmu âlileridir.

Bu seyahatten avdette Hey'etin diğer bütün azası gibi ben de Kültür Bakanlığına bir rapor vermişim. Bu raporlardan Yüksek Tahsil kısmına ait olanların incelenmesi ve yeni bir rapor tanzimi işi, Hey'et reisi tarafından ahiren bana verildi. Hazırlayıp Yüksek Bakanlığa takdim ettiğim bu yeni raporun bir örneğini, berayimalûmat, ayrı bir zarf içerisinde, taahhütlü olarak sunuyorum.

Ankara'da hakkımda bu defa ibraz buyurduğunuz yardımdan dolayı şükranlarımı arz eder ve derin saygılarımı, bu vesile ile de yenilerim.

Dr. Hıfzı VELDET

İmza

112014/12

5.2. Raporun İçindekiler Listesi

SOVYET RUSYADA YÜKSEK TAHSİL VE İLİM HAYATI HAKKINDA RAPOR

İçindekiler

	<u>Sahife</u>
I. Giriş.....	1
II. Üniversiteler.....	2
1- Umumî Malûmat.....	2
2- Fakülteler.....	2
3- Kabul Şartları.....	3
4- Muhabere Suretile Yapılan Tedrisat.....	3
5- İşçi Fakülteleri.....	4
6- İlmî Araştırma Enstitüleri.....	4
7- Sovyetler Birliği İlim Akademisi.....	4
8- Üniversite Talebeleri.....	5
9- Üniversite Profesörleri.....	5
10- Moskova Devlet Üniversitesinin Teşkilâtı.....	5
III. Yüksek Teknik Mektepleri, Tıp Fakültesi, Hastahaneler ve İstirahat Yerleri.....	9
1- Yüksek Teknik Mektepleri.....	9
2- Tıp Fakültesi ve Talebe Evleri.....	11
3- Hastaneler, Tababet Hayatı ve İstirahat Yerleri.....	12
a) Hastaneler.....	12
b) Rusyada Tababet Hayatı.....	15
c) İstirahat Yerleri.....	16
IV. İçtimaî İlimlere Mahsus Yüksek Mektepler.....	16
V. Yüksek Pedagoji Enstitüleri.....	17
VI. Sovyet Rusyada Lisan Tedrisatı.....	19
VII. Gençlik Teşkilatı.....	22

5.3. Raporun orijinal Metni

SOVYET RUSYADA YÜKSEK TAHSİL VE İLİM HAYATI HAKKINDA RAPOR

I. GİRİŞ

Sovyet Rusya Maarif Komiserliği tarafından bir tetkik seyahati için davet edilmiş olan Mualimler Hey'eti 29 Ağustos 1936 'da İstanbul' dan hareketle , 20 Eylül 1936 'da İstanbul'a avdet etmiştir. Hepsi 23 gün süren bu seyahatin 5,5 günü Moskova' da , 3 günü Leningrat'da, 3,5 günü Odessa' da, yarım günü Sivastopol'da , 4 günü Yalta' da ve 6,5 günü de yollarda geçmiştir.

Heyetimiz bütün şehirlerde alâka ile karşılanmıştır. Bilhassa Moskova ve Leningrat'da bize gösterilmiş olan müessese ve eserler pek çok ve pek çeşitli idi. Bu kadar kesif bir ziyaret silsilesi arasında yüksek tahsil sahasında yapılması mümkün olmuş olan incelemelerin neticesi bervechi âtidir: Sovyet Rusya' da yüksek tahsil müesseselerini dört kategoriye ayırmak mümkündür:

Üniversiteler
Yüksek Teknik Mektepleri
İçtimaî İlimlere Mahsus Yüksek Mektepler
Pedagoji Enstitüleri

Bütün Sovyet arazisi dahilindeki Yüksek Mektepler ve Üniversitelerin yekûnu 600'ü ve bunlara devam eden talebe yekûnu da yarım milyonu mütecavizdir

Bütün Yüksek Mektepler, Maarif Komiserliğine tabi olmayıp, her Komiserlik kendi sahası dahilindeki mütehassıs eleman ihtiyacını karşılamak için kendilerine merbut Yüksek Mektepler tesis etmişlerdir. Meselâ Ağır Sanayi Komiserliği kendi fabrikaları ve elektrik istasyonları ve saire için mühendisler yetiştirmektedir; Sıhhat Komiserliği hastahaneler, dispanserler ve saire için doktor yetiştirmeye deruhte etmiştir ilh...

Bütün Yüksek Mekteplerin tedrisat program ve metotlarını ahenkdar bir şekilde ve bir elden idare etmek için :

- a) Yüksek Teknik Mekteplerin tedrisatına verilecek istikametleri tayinle mükellef ve doğrudan doğruya Sovyet Rusya merkezi icra komitesine bağlı bir tedrisat komitesi mevcuttur.

- b) Pedagojik Sosyal ve Ekonomik Yüksek Mekteplerin tedrisatı da Maarif Komiserliğine merbut bir ilmî meclis tarafından idare olunmaktadır.

II. ÜNİVERSİTELER

1) Umumî Malûmat :

Bize verilmiş olan istatistiklere göre Sovyetler Birliğinde 23 Üniversite ve 1935 yılı başlangıcında bu Üniversitelerde 32000 talebe mevcuttur.

Üniversitelere lâyük oldukları ehemmiyeti verdiklerini, zira sosyalist rejimin tamamen yerleşmesinde ilmin, ilmî taharrilerin büyük ehemmiyetini takdir ettiklerini muhtelif Üniversitede profesörleri ve Sovyetler Birliği İlim Akademisi Kâtibi Umumisi bilvesile söylemiştir.

Kezailik diğerk Yüksek Mekteplerde olduğu gibi Üniversitede de talebeye komünist terbiyesi vermek, Üniversite programlarının tamamlayıcı bir kısmını teşkil etmektedir. Sovyetler, talebeye Marksist telâkkileri aşıl-mak ve onları tefekküre ve şahsî tetebbüe alıştırmak işlerini Üniversite-nin iki esaslı ve büyük vazifesi addetmektedirler. Bu itibarla Filozofi ve Ekonomi bütün Fakültelerin programlarında mecburi bir ders olarak gö-zükmektedir. Bundan mâda bütün Fakültelerde Yabancı Dil tedrisatı, Beden Terbiyesi ve Pedagoji mecburîdir.

Edindiğimiz malûmata göre Sovyet Üniversitelerinin muhtelif Fa-kültelerinden yetişen mütehassıslarla Yüksek Teknik Mekteplerinden yeti-şen mütehassıslar arasında mühim farklar vardır: Teknik Yüksek Mektepler bilhassa istihsal ve istihsal vasıtalar ile alâkadardır ve burada yetişen müte-hassıslar fabrikalarda ve diğerk işletmelerde vazife almaktadırlar. Halbuki Üniversitelerin vazifeleri bilhassa şöyle tavsif olunmaktadır:

- a) İlmin her sahasında arayıcı, araştırmacı ve mütetebbi mütehassıslar ve diğerk Yüksek Mekteplerle Enstitülere profesörler yetiştirmek,
- b) İlmî, sınaî, teknik, sosyal ve siyasal malûmatı işçi kitlesi arasında tamim ederek onların sınaî ve siyasî faaliyetlerini kuvvetlendirmek ve kültür seviyelerini yükseltmek.

2) Fakülteler:

Tam kadrolu Üniversitelerde (Matematik - Mekanik, Fizik , Kimya, Biyoloji, Coğrafya, İlm-i Arz ve Tarih) olmak üzere altı Fakülte mevcuttur. Bazı Üniversitelerde bu Fakültelerden bazıları noksandır. Kezailik (L'ecole superieure dans l'.U.R.S.S. ismindeki Fransızca broşürün verdiği malûmata nazaran, bazı Üniversitelerin de 10, hatta 15 Fakültesi vardır. Bunun sebebi böyle Üniversitelerin bulunduğu Sovyet Cumhuriyetlerinde ayrıca Yüksek Teknik Mekteplerinin bulunmaması ve diğer Cumhuriyetlerde Teknik Mekteplerin gördüğü işlerin de buralarda Üniversite Fakülteleri tarafından başarılmasına çalışılmakta olmasıdır.

3) Kabul Şartları :

Sovyetlerde yüksek tahsil parasızdır. Üniversiteye 17'den 35 yaşa kadar kız ve erkek talebe kaydedilmektedir. Bunun için (bizim liselere muadil olan ve bir ana sınıf ile 10 sınıftan ibaret bulunan) orta mektep diplomasını haiz olmak ve ayrıca Üniversite kabul imtihanı vermek lâzımdır.

Moskova Devlet Üniversitesinin 1936 sonbahar kayıt ve kabulüne müteallik rehberde verilen malûmata göre, kabul imtihanı şu derslerden yapılır: Rus Dili (Kompozisyon, Gramer, Edebiyat), Siyasi Bilgiler, Riyaziye, Fizik, Kimya (ve 1937 yılından itibaren İngilizce, Almanca veya Fransızca dillerinden biri). (Ziraat ve Ekonomi Yüksek Mektepleri ve Hukuk Enstitüleri için yukarıdaki derslere ilâveten Coğrafya ve Tarih).

Yine bu Talimatnameye nazaran kabul imtihanında sorulacak sualler hafızaya müteallik sual mahiyetinde değil, tâliplerin o dersi anlayıp, anlamadıklarını gösterecek mahiyette olmalıdır.

10 senelik Mektepleri pek iyi derecede geçenler kabul imtihanından istisna edilmektedirler.

4) Muhabere Suretile Yapılan Tedrisat:

Moskova Üniversitesinin bir de muhabere ile tedrisat yapan kısmı mevcut olup, bunun iki Fakültesi vardır:

- a) Mihanik- Matematik Fakültesi
- b) Fizik Fakültesi

Bu Fakültelerin birinci sınıfına 10 senelik Mektepleri veya İşçi Fakültesini veyahut da Teknikumları (Sanayi Mekteplerini) bitirenler ve Rus

Dilinden, Matematik, Fizik ve Kimyadan ve Siyasi derslerden, Üniversite kabul komisyonu tarafından tensip olunan program dahilinde, tahrirî imtihan verenler kabul edilirler.

Herhangi bir devlet Yüksek Mektebini, meselâ Pedagojoloji Enstitüsünü bitirenler yukarıdaki Fakültelerin ikinci, üçüncü veya dördüncü sınıflarına kabul olunurlar.

5) İşçi Fakülteleri:

Üniversitelere merbut bir de İşçi Fakülteleri vardır ki bunların tesisinden maksat, genç işçi ve köylülerin Üniversiteye kabul edilebilmeleri için onları üç sene zarfında yetiştirmektir. İşçi Fakülteleri geceli ve gündüzlü olmak üzere iki nevidir. Gündüz tedrisatına devam edenler başka bir yerde işçi olarak çalışmazlar ve devletten diğer Yüksek Mektepler talebeleri gibi maaş alırlar. Gece tedrisatını takip edenler ise gündüzleri kendi fabrika ve müesseselerinde çalışmaya devam ederler.

Verilen malûmata nazaran bu İşçi Fakülteleri 10 senelik Mektepleri bitirmeye fırsat bulamamış ve müstait genç işçi ve köylüleri Üniversite tahsilinden mahrum bırakmamak için tesis olunmuştur.

6) İlmî Araştırma Enstitüleri

Üniversitede her Fakülteye merbut olarak müteaddit İlmî Araştırma Enstitüleri mevcuttur. Bu Enstitüler o sahalarda ilmî taharriyatı hızlandırmak, nazariyatla ameliyatı birleştirmek ve buralarda elde edilen müspet neticeleri memlekete tamim etmek için tesis olunmuşlardır. Üniversite tedrisatının ilmîlik karakteri bilhassa bu Araştırma Enstitülerde tebarüz etmektedir.

Üniversitelere bağlı olan bu İlmî Araştırma Enstitüleri ayrıca Sovyetler Birliği İlim Akademisine de bağlıdırlar.

7) Sovyetler Birliği İlim Akademisi:

İlim Akademisi bütün Sovyetler Birliğinde yapılan ilmî taharriyatın ve memleketteki bütün ilmî çalışma şebekesinin merkezidir. Bu Akademinin doğrudan doğruya kendine mahsus Enstitüleri ve planlı bir bütçesi mevcuttur. Memleketin ilmîne Akademi istikamet vermektedir.

Ziyaret etmiş olduğumuz bu Akademinin umumî kâtibi, Akademinin her sene müteaddit ilim sahalarına mensup İlmî Araştırma Enstitüleri azası

arasında kongreler tertip eylediğini ve kongrelerde elde edilen ilmî neticeler hakkında raporlar okunup münakaşa edildiğini , bilhassa varılan müspet neticelerin sadece nazarı sahada kalmayıp, bunlardan memleketin sanayi ve iktisadiyatı ve bilhassa istihsalâtın tezyidi bakımından pratik neticeler ve istifadeler çıkarılmasına Akademinin çok itina eylediğini söylemiştir.

İşbu İlmî Akademi, Sovyetler Birliğinin en ileri gelen şöhretli âlimleri teşkil etmektedir.

8) Üniversite Talebeleri:

Üniversite talebesinin hayat şartları hakkında esaslı tetkikatta bulunmağa imkân ve fırsat hasıl olmadı . Fakat gerek profesörlerden ve gerek Moskova ve Leningrad Üniversitelerinde kendileriyle konuştuğumuz bazı talebeden aldığımız malûmata nazaran, Üniversiteye devam eden talebenin yüzde seksen beşi hükümetten talebe maaşı almakta ve talebelikten başka hiçbir işle meşgul olmamaktadırlar. Bu maaş talebinin sınıf yüksekliği ve çalışma derecesine göre tahavvül etmektedir. Talebenin mühim bir kısmı Umûmi Talebe Evlerinde yatıp kalkmakta ve Umûmi Lokantalarda az bir ücretle karınlarını doyurmaktadırlar. Bu suretle talebe maddî ihtiyaçlarını düşünecek ve maddeten zaruret çekecek bir vaziyette bulunmadığı için , çalışmalarından iyi bir randıman alınsa gerektir.

Üniversite kız ve erkek talebesinden nazarı dikkatimi celbeden bir cihet bu talebenin , Üniversiteye mahsus küçük spor sahalarında beden terbiyesine verdikleri ehemmiyettir; esasen buna devlet de ehemmiyet verdiği için, beden terbiyesi mecburi bir ders haline konulmuştur.

9) Üniversite Profesörleri:

Üniversiteyi bitiren ve profesörlüğe intisap etmek isteyen talebe aspiran (ilim namzedi) namını almaktadır. Bunlar İlmî Araştırma Enstitülerinde çalışarak bir tez hazırlamakta ve asistan olmaktadır. Üç sene asistanlıkta çalışıp yine bir etüt hazırladıktan sonra -bittabi bu etüdün kabulü halinde- doçent ünvanını kazanmakta ve doçentlikte mühim bir tez hazırlayıp müdafaa ettikten sonra da doktor ünvanı iktisap etmektedirler. Bu ünvan Sovyetler Birliğinde en yüksek ilim ünvanıdır ve profesör ünvanına muadildir; yani herhangi bir şubede doktorasını vermiş bir doçent, münhal varsa hemen müstakil bir kürsü işgal etmektedir.

Muhtelif profesörler maddî vaziyetlerinin mükemmel olduğunu, yani yüksek maaş aldıklarını söylemişlerdir.

10) Moskova Devlet Üniversitesinin Teşkilatı:

Moskova Devlet Üniversitesinde 6 Fakülte, 10 İlmî Araştırma Enstitüsü ve 2 Müze vardır.

I- Umumî Matiyerlere Ait Kursüler:

1. İktisat ve İktisat Siyaseti
2. Leninizm ve Sovyet Birliğinde Komünist Partisinin Tarihi
3. Diyalektik Metaryalizm
4. Tarihi Tabiinin Felsefe ve Tarihi
5. Pedagoji
6. Askeri Dersler
7. Yabancı Diller.

II- Biyoloji Fakültesi, Dekanı : A.M. BYKHOVSKAYA

İhtisas:

- A. Botanik
- B. Zooloji
- C. Antropoloji
- D. Hayvanların Fizyolojisi.

Hususî Kursüler:

- 1) Hayvan Fizyolojisi
- 2) Tekamül Dinamiki
- 3) Hayvanat Jenetiği ve Seleksiyonu (Islahı)
- 4) Histoloji ve Ambriyoloji
- 5) Hidrobiyoloji ve İhtiyoloji
- 6) Hayvanatı Fıkariyenin Zoolojisi
- 7) Fıkrasız Hayvanların Zoolojisi
- 8) Jeobotanik
- 9) Nebatı Süfliyenin Morfolojisi ve Tasnifi
- 10) Nebatın Fizyolojisi ve Anatomisi
- 11) Nebatının Biyoşimisi
- 12) Mikrobiyoloji
- 13) Antropoloji.

Bu Fakülte ile birlikte atideki İlmî Araştırma Enstitüleri çalışmaktadır.

- 1) Antropoloji İlmî Enstitüsü, Direktör:
M.S. PLİSSETZKİ (3 Sektion)
- 2) Botanik Enstitü, Direktör: L.B. LEVİNSON (6 Sektion)

3) Zooloji İlmî Enstitüsü- Direktör:

A. M. BYKHOVSKAYA (10 Laboratuar)

4) Zooloji Müzesi- Direktör: V.N. MAKAROV.

5) Antropoloji Müzesi -Direktör: M.S. PLİSSETZKI

6) Nebatat Bahçesi - Direktör: M.S. NAVACHİNE

III. Tarih Fakültesi - Dekan Vekili: Z.P. IGOUMNOVA

(Hususî Kabineler: 5)

İhtisas: Tarih

Hususî Kürsüler:

1) Eski Tarih

2) Orta Çağ Tarihi

3) Asrı Hazır Tarihi

4) Sovyetler Birliği Tarihi

5) Kolani ve Yarı - Kolani Memleketler Tarihi

IV. Mihanik -Matematik Fakültesi - Dekan: L.A.TOUMARKIN,

İhtisas:

A. Matematik

B. Mihanik

C. Astronomi

Hususî Kürsüler:

1. Kemmiyetlerin Tahlili ve Nazariyeti

2. Tefazûli Muadelât

3. Kemmiyet Tahlili

4. Yüksek Hendese

5. Tefazuli Hendese

6. Hopoloji

7. Cebir

8. Adât Nazariyesi

9. İhtimaller Nazariyesi

10. Umumî Mihanik

11. Su Mihaniki

12. Hava Mihaniki

13. Elâstikîyet Nazariyesi

14. Asrtrometri

15. Astrofizik

16. Semai Mihanik

17. Gravimetri.

Fakülteye aşağıdaki İlmî Araştırma Enstitüleri merbuttur:

1. Matematik İlmî Enstitüsü - Direktör:
A.N. KOLMOGOROV (3 Kabine)
2. Mihanik Enstitüsü - Direktör Vekili:
G.I.DVOCHERSTNO (3 Laboratuar)
3. Astronomi Enstitüsü - Direktör: V.G.FESSENKOV
4. Moskova'da " Stenberg" Observatuarı
5. Koutchino Observatuarı.

V. Coğrafya ve İlm-i Arz Fakültesi - Dekan : V.V. HEMMERLING

İhtisas:

- A. İlm-i Arz
- B. Fiziki Coğrafya
- C. İktisadi Coğrafya
- D. Kartoğrafi.

Hususi Kürsüler:

1. İlm-i Arz
2. Jeoloji
3. Fiziki Coğrafya
4. İktisadi Coğrafya
5. Kapitalist Memleketlerin İktisadi Coğrafyası
6. Jeodezi ve Kartoğrafi
7. Teknik Matiyerler.

Bu fakülteye bağlı İlmî Araştırma Enstitüleri:

İlm-i Arz Enstitüsü- Direktör: V. V. HEMMERLING (3 Laboratuar)

Coğrafya İlmî Enstitüsü -Direktör: M.G. KADEK (3 Kabine)

VI. Fizik Fakültesi - Dekan: S.E. KHAİKİNE

İhtisas: Fizik

Hususi Kürsüler:

1. Optik
2. Hararet Fiziği
3. İhtisas Fiziği
4. Madenler Fiziği
5. Fezanın Elektrikî Hadiseleri.

Fizik İlmî Enstitüsü - Direktör Vekili : S.E. KHAİKİNE.

VII. Kimya Fakültesi- Dekan: A. V. RAKOVSKI

İhtisas: Kimya

Hususî Kürsüler:

1. Gayri Uzvî Kimya
2. Uzvî Kimya
3. Tahlilî Kimya
4. Şimî- Fizik
5. Elektroşimi
6. Kolloidâl Kimya.

Kimya İlmî Enstitüsü - Direktör: A.V. RAKOVSKI (12 Laboratuar)

VIII. Muhaberat Usulü İle Tedrisat Şubesi - Direktör: E. V. Oulprı:

Bu kısmın iki Fakültesi vardır:

1. Mihanik - Matematik Fakültesi - 759 talebe
2. Fizik Fakültesi -336 talebe

Üniversitenin esaslı bir ilmî kütüphanesi mevcut olup, bu kütüphanede takriben 750 .000 cilt kitap mevcuttur.

Kütüphanenin aşağıdaki şubeleri vardır:

1. Katoloğ Kısmı
2. Abonıman Kısmı
3. Mütalea Salonu
4. Müracaat ve Konsültasyon Bürosu
5. İlmî Bibliyografi Kısmı
6. Güzel Yazılar (Edebiyat) Kütüphanesi
7. Ders Kitapları Kütüphanesi ki bunun da bir abonıman bürosu, talebeler için bir mütalea salonu ve kurların tekrarı için 4 kütüphanesi vardır.

III- YÜKSEK TEKNİK MEKTEPLERİ, TIP FAKÜLTESİ, HASTAHANELER VE İSTİRAHAT YERLERİ

1) Yüksek Teknik Mektepleri

Sovyetler Birliğinin gayesi, ziraat de dahil olduğu halde , her sahada mümkün olduğu kadar geniş mikyasa sanayileşmek olduğu için , bu gün orada Yüksek Teknik Mekteplerine çok büyük ehemmiyet verilmektedir. Bu Teknik Mekteplerini tesis etmekten maksat, fabrikalar ve diğer istihsal sahaları için mütehassıslar yetiştirmektir. Mesela Ağır Sanayi Komiserliği emrinde 115 ve Ziraat ve Sovhozlar Komiserliği emrinde 56, Münakalat Komiserliği emrinde 16 ilh. Yüksek Mektep mevcuttur. 1933 senesi istatistiklerine göre bütün Sovyet Rusya'daki Yüksek Teknik Mekteplerinin yekûnu 395 olup, bunlara devam edenlerin yekunu da 239.000'i gündüz ve

67.100' ü gece talebesi olmak üzere 306.100'dür. Bütün bu Yüksek Mekteplerin tedrisat programı ve metotları tek bir merkezden, yani yukarıda umumî malûmat (giriş) kısmında beyan edilen komite tarafından idare olunmaktadır. Bu Yüksek Teknik Mekteplerin tedrisatı fabrika ve atölye mesaisile muvazi olarak gitmektedir. Yani her talebe daha ilk seneden itibaren günün muayyen zamanlarında fabrikalarda amele gibi çalışmakta ve Mektepde sınıfları ilerledikçe fabrika çalışmasında kendilerine sıra ile :kalfa, usta ve nihayet şef muavini işleri tevdi edilmektedir. Bu suretle Yüksek Teknik Mektebinden mezun olan teknisyen sade nazarı malumatla değil, en basit işlerden en mulâk işlere kadar amelî malumatla da mücehhez olarak yetiştirilmiş olduğu için, fabrikada veya herhangi bir teknik müessesede kendisine verilen işi hiç yadırgamamakta ve oraya çabucak intibak etmektedir. Bu münasebetle kaydetmek lazımdır ki, Sovyetler her sahada işin pratik ve en kısa ve bittabi en verimli yollarını aramak, tecrübe etmek ve bir mahalde vardıkları iyi neticeleri bütün Sovyet Rusya'ya teşmil etmek için çalışmaktadırlar.

Sovyetlerin gayesi bütün maddi ihtiyaçlara müteallik eşyanın istihsalâtını mümkün olduğu kadar çoğaltmak olduğu için, işbu yüksek mektepler tesis edilirken, istihsalâtda geri kalmış sahalar nazarı itibara alınmakta ve Sovyetler Birliğinin diğer sahalardaki umumî istihsalat yekûnu ve memleketin ekonomik vaziyeti göz önünde tutulmaktadır. Bu planlı usûl sayesinde herhangi bir ilim ve fen şubesinde mütehassıs elemana şiddetle ihtiyaç varken, diğer bir şubede ihtiyaçtan fazla eleman bolluğu meydana gelmesine imkân bırakılmamaktadır.

İşbu Yüksek Teknik Mekteplerinde kayıt edilecek ehemmiyetli bir cihet de şudur: Bu Mekteplerde sadece teknik dersler değil, aynı zamanda İktisat ve Sovyet İktisâdiyatı Nazariyesi gibi dersler de tedris olunmakta ve bu suretle genç teknisyenlere aynı zamanda komünist ihtilali terbiyesi verilmektedir.

Kimya Araştırmalarına Verilen Büyük Ehemmiyet:

Sovyet Rusya'da Kimya tahsilinin gayesi üçtür:

Muallim olmak, sanayie atılmak ve ilmî araştırmalarda bulunmak; bu sonuncu kısım bugün Rusya'da çok büyük ehemmiyeti haizdir; diyebiliriz ki hali hazırda Sovyet Rusya'da bir ilmî araştırmalar ordusu hali faaliyettedir.

Her vekaletin kendisine mahsus İlmî Araştırmalar Enstitüleri olduğu gibi Kültür Bakanlığının Üniversite ve Pedagoji Enstitülerinden başka

doğrudan doğruya komiserler meclisine tabi zengin , gayet geniş organizasyonlu Fen Akademisinin Enstitüleri mevcuttur.

Yukarıda adı geçen müesseseleri ziyaret esnasında Kimyanın her şubesinde gösterilen fevkalâde çalışma ve neşriyatın Avrupa'nın diğer memleketlerinden geri kalmadığı ve belki, bir çok kısımlarda , ileri gitmeğe doğru olduğu görülmüştür.

2) Tıp Fakültesi ve Talebe Evleri:

Tıp Fakültesi, Maarif Komiserliğine tabi olmayıp doğrudan doğruya Sıhhiye Komiserliğine merbuttur ve burada Tıp Fakültesi Profesörü olan bir direktör tarafından idare edilmektedir. Tahsil on sömestir olup talebe beşinci sömestirden itibaren seririyata devama başlar. Beşinci sömestirden itibaren talebe ikiye ayrılır. Bir kısmı doktor olmak için tamamile Tıp tahsili yapar, diğer kısmı da hıfzısıhhacı olmak üzere Tıp tahsilile beraber daha ziyade hıfzısıhhaya ait dersler görür. Bunlar mektepten çıktıktan sonra karantina hizmetlerinde, dispanselerde, mektep hekimliklerinde ve hıfzısıhhaya müteallik hizmetlerde bulunurlar.

Talebe hükümetten tahsil müddetince muayyen bir ücret almakta ve bununla iâşe ve kitap parasını temin etmektedir. Gezdiğimiz bütün şehirlerde talebe yurtları mevcuttur. Fakat buraya bilakaydı şart her talebe kabul edilmeyip, ancak hariçten gelen ve şehir dahilinde yatacak yeri olmayan ve yahut şehirde geçinmesi güç olan talebeler girebilir ki , bu suretle takriben talebenin ancak yüzde elli kadarı bu yurttan istifade etmektedir. Bu yurtların başında dahili bir müdür olduğu gibi aynı zamanda fakülte profesörlerinin nezareti altındadır. Hali hazırda iki talebeye umumîyetle bir oda verilmektedir. İlerde bir talebeye bir oda tahsis edeceklerini söylediler.

Moskovada Tıp tahsili için tahsis edilmiş 1600 yatak varmış, bunun üçü dahili ve üçü de hariciye kliniği olmak üzere ve diğer klinikler birer servis olmak üzere taksim edilmiştir. Bize bir dahiliye seririyatı gösterildi. Bu servis iki kat üzerine müesses geniş koridorlarla muhat bir takım hasta odalarını havi idi. Hasta odaları azami sekiz yataklı olup , tek ve iki yataklı odalar da mevcuttur. Bunlardan maada talebe çalışmasına mahsus klinik laboratuvarı ve metabolizma bazal taharrisine mahsus direkt hücre mevcuttur.

3) Hastaneler, Tababet Hayatı ve İstirahat Yerleri

a) Hastaneler

Moskova'da İlk İmdadı Sıhhî Hastanesi (Solifassovsky Hastanesi) gezilmiştir. Eski bir hastanedir. 1803'de yapılmış ve 1812'de Napolyon Moskova'yı işgal ettiği zaman burasını askerî hastane olarak kullanmış, hastanenin 700 yatağı ve 101 doktoru varmış, hastanenin dahiliye ve şirürji olmak üzere iki büyük servisi mevcuttur. Bundan başka bir de jinekoloji ve tromatoloji şubeleri vardır. Bu hastanenin hususiyeti, Moskova şehrinin muhtelif dairelerinde bulunan imdat merkezlerinin başında bulunmasıdır. Şehrin herhangi bir yerinde bir kaza ve yahut ani bir hastalık vukua geldiği zaman derhal 03'e telefon numarası ile hastane bulunur ve orada daima mevcut olan doktor tarafından kaza mahallinin civarındaki ikinci merkeze orada mevcut olan hasta nakliye arabası gönderilir. Oradan hastanın vahametine göre en yakın hastahaneye ve oradan da icap ederse merkeze götürülür. Burada meşhur bir cerrah olan profesör Juddinin servisi mevcut olup bilhassa bu zatın ölü kanından yaptığı kan nakilleri zikre şayandır.

Tromatoloji şubesinde kırıkların tedavisinde de bazı hususiyetler nazarı dikkati celb etmiştir. Burada amudu fıkarı kırıklarında alçı kullanmayıp hastayı yatırıp adalı jimnastikler yaptırılır. Bu suretle teşekkül eden adalı korse kemiğin indimaline hizmet etmektedir; üç dört ay zarfında hastanın yürüyebilecek hale geldiği resimlerle gösterilmiştir. Arzu eden her hekim gelip hastanede üç dört aylık bir tekamül stajı görebilir. Bu müddet zarfında staj gören hekim mezun addedilerek harcırahtan maada maaşını da alır.

Moskova 'da gördüğümüz sıhhî müesseseler meyanında zikre şayan olan biri de son zamanda inşa ve halen Nafia Vekili olan (Kaganovitsch)'in namına izafe edilen dispanserdir. Bu dispanser bütün Tıp şubasını havidir. 100.000 nüfusa ait bir dispanserdir. Dispanserin 150 tane doktor ve mütehassıs doktoru mevcuttur. Bu doktorların yüz tanesi dispanserde, mütebakisi dispansere merbut olmak üzere kartiyelerde bulunur. Bu kartiye doktorlarının vazifesi aşı, evlenme muayeneleri, fabrikalarda hasta düşen ve yaralanan hastaların muayenesidir. Dispansere hastalar doğrudan doğruya müracaat ettiği gibi bu hekimler tarafından hariçte muayene ettikleri müşkül vak'alar buraya gönderilmektedir. Muayene için muayyen bir saat veriliyor ve o saat zarfında gelmeyen hakkını kaybediyor, ikinci defa tekerrür ederse şahıs para cezasına çarptırılıyor. Her hasta için vasati on dakika veriliyor, dispansere merbut ayrıca fakülte profesörleri de vardır. Bunlar haftanın muayyen zamanı dispansere gelip bir saat kadar dispanser mütehassısı tarafın-

dan teşhisi müşkül vekayii konsülte ederler ve bunun için de ayrıca bir ücret alırlar. Dispanser hekimleri azamî 6 saat çalışıyorlar ve bazen bunun üç saatini dispanserdeki, üç saatini de hariçteki ağır hastalarına tahsis ediyorlar.

Dispanserde mesai sabah dokuzdan bir buçuğa ve üçten yedi buçuğa kadardır. Sabahları çalışan hekim öğleden sonra çalışamaz, şayet tekrar çalışmak isterse kendisine iki misli maaş verilir. Vasati olarak bir sabah dahiliye mütehassısı tarafından muayene edilen hastaların miktarı yirmiği geçmez. Bütün dispansere müracaat eden hastaların miktarı günde üç bini buluyormuş.

Moskova- Botkin Hastanesi:

1910'da yapılmış, ilk defa olarak 95 hasta varken, her sene yeni pavyonlar ilave edilmek sureti ile 1911'de 245, 1912'de 340, 1926'da 960, 1935'de 2020 ve 1936'da 2200 yatağı olup program mucibince iki sene sonra 2700 yatağı olacakmış.

Mesai 9 ile 9,5 arasında başlıyor ve resmen ikiye kadar devam ederse de, işini erken bitirenler daha evvel çıkıyorlarmış. Halen bu hastahanedeki 52 pavyon vardır; tek ve çift yataklı hasta odaları ile 6 yataklı hasta salonları vardır. Yeni yapılan pavyonlarda her hastanın başında kulaklı radyo ile doğum servislerinde hariçle görüşebilmek üzere hastane santraline merbut birer telefonları vardır. Burada profesör Lurianın dahiliye servisi ile diğer muhtelif Tıp şubeleri gezilmiştir.

Leningrad:

Leningrad'da gezdiğimiz sıhî müesseselerde biri Clara Zetkin Etfal Kliniğidir. Buranın hususiyeti Tıp Fakültesi gibi doktor yetiştirmektir. Bu hastanenin içindeki pavyonların kısmı azami etfal hastalıklarına ait olup diğer bir kısmı da talebenin öğrenmesine vasıta olan diğer şubati tıbbî alakadar eden hastaları havi pavyonlardır. Aynı zamanda laboratuvarlar da vardır. Lise tahsili yapan talebe çocuk doktoru olmak için buraya girer, tıpkı diğer tıp enstitülerinde olduğu gibi tahsil derecelerini burada yapar ve nihayet son senelerde daha ziyade çocuk hastalıklar ile alâkadar olarak doktorluk diplomasını alır. Burada ayrıca da bir dispanser mevcut olup hem ayaktan gelen çocukların tedavisi ile meşgul olunur, hem de annelere çocuk hijyeni hakkında lazım gelen malûmat verilir. Bu hastanede yatak mevcudunun 800 olduğunu söylediler. Aynı zamanda bu kliniğin diğer bir hususi-

yeti de ana ve çocuk bakımından fennî, sosyolojik ve sair bütün malûmatı toplamak ve tetkik etmektir.

Metschnikoff Hastanesi:

2100 yataklı bir hastanedir. 1909 'da inşaata başlanmış, fakat harp ve ihtilaller muntazam çalışmasına mani olmuş. 1923'den beri muntazaman faaliyet göstermekte imiş, halen 45 pavyonu vardır. Bir kısmı yapılmakta, ilerde de daha ilaveler olacaktı.

1935 'e kadar bu hastanede hastabakıcıların hekim olması için tedrisat yapılmıştı, fakat bir seneden beri tedrisat yalnız Tıp Fakültesine inhisar ediyor. Burada her yerde Tıp tahsilinde olduğu gibi hastane dahilindeki binalarda mevcut, anatomia, histoloji, fizyoloji ve saire laboratuvarları var. Talebe beşinci sönestre kadar tahsili orada görmektedir. Burada mevcut talebe miktarı 1200'dür. Bunun gibi Leningrad'da daha dört tane enstitü varmış. Kansersiz hastalara mahsus ayrıca 200 yataklı bir servis vardır ve Petrof isimindeki profesör bu servisin şefidir. Ayrıca diyet hastalıkları ile meşgul olan bir servis vardır.

Hastanenin şehirden uzak olması dolaysile talebenin yatmasına mahsus yerler ile büyük yemekhane mevcuttur. Talebe hükümetten aldığı para ile yatma ve yemek masrafını kendisi görmektedir.

Hastanenin muazzam bahçesi ve serleri vardır. Hastanenin bütün sebze ve bir kısım meyve ihtiyacı bu suretle temin edilmektedir.

Ayrıca hastanenin çiçek yetiştiren güzel bahçesi vardır. Bütün Rusya'da gezdiğimiz sıhhî müesseselerde gerek hastane koridorlarında ve gerek hasta servislerinde nazarı dikkati celb edecek derecede yeşillik ve çiçek görülmektedir. İşte bu hastanenin bu şekil çiçek ihtiyacını temin için büyük bir bahçesi mevcut olduğunu zikretmek icabeder.

Diyet Kliniği:

Tıbbî tekâmül merkez enstitüsünün bir şubesi olup Sıhhat Komiserliği emrindedir. Bu müesseseye talebe devam etmez. Sırf perhizle ve ilaçsız hasta tedavisine hasredilmiştir. 125 yatağı vardır, on altı hekimi ve laboratuvarcıları vardır. Perhiz mutfağı bir diyet mütehasssının emri altındadır. Hemşire Teknikumunda altı-sekiz aylık hususî kurs görmüş diyet hemşerileri vardır. Hastanenin altı şubesi vardır.

1- Kolitler 2- mide ve esnai aşer karhaları 3- romatizma 4- şeker hastaları 5- kalp ve böbrek hastaları 6-gastritler.

Bu klinikler henüz tecrübe devresindedir, hali hazırda perhizden başka hiçbir tıbbî müdahalede bulunulmamış.

Odessa:

Odessada gördüğümüz Tıp Fakültesi temamilen bir yerde toplu bir haldedir, laboratuvar ve klinikler yan yana 1901'de inşa edilen hastane bu gün temamilen bir fakülte klinikleri şeklini almıştır. Tedrisat diğer şehirlerdeki tedrisatın aynıdır. Teşrihi marazî laboratuvarı mükemmel ve kütüphanesi 200.000 cilt kitap ve mecmuayı havidir, burada Filatof isminde 60 yaşlarında göz profesörü bilhassa korne kesafetinden dolayı rüiyetten mahrum kalmış insanlara ölü gözünün sağlam kornesinden transplantation yaparak rüiyetlerini iade etmektedir. Ameliyatın muvaffakiyeti %50' yi geçmekte imiş. Bunu nazarı itibara alan hükümet halen bir (Ophtalmolojie experimentale) enstitüsü inşa ettirmektedir ve buraya bu profesörün maiyetine bir çok genç elemanlar vererek çalıştırılacakmış.

b) Rusya'da Tababet Hayatı

Rusya'da bütün gezdiğimiz büyük şehirlerde temas ettiğimiz Tıp Enstitüsü profesörleri , hastane hekimleri ve dispanser hekimlerinden alınan malûmata nazaran serbest icrayı tababet hakkı Rus hekimlerine verilmiştir. Bu haktan istifade edenler tanınmış hekimler olup diğerleri Hükümet vazifesini bir kaç yerde yaparak o suretle birkaç yerden maaş alarak geçinmektedirler. Serbest hekimlik yapmayan her doktorun iki veya üç yerden ayrı ayrı vazife almasına müsaade edilmekte imiş. Serbest hekimlik yapanlar kazançları nispetinde hükümete vergi vermekteler. Hekimler malik oldukları mevki nispetinde honerer almaktadırlar.

Odessa'da ziyaret ettiğimiz bir profesörün hususî kabinesinde altı odalı bir apartmanda enstale olmuş ve muayene bekleme odasından maada ufak ameliyatları yapmak üzere bir de ameliyat salonu vardı. Moskova'daki mesken buhranı dolaysile hekimlere verilen meskenler daha küçüktür. Odaları daha azdır, fakat bunlar yine burada hastalarını kabul edecek tertibatı almışlardır. Dispanser ve hastanelerde muayene meccanendir. Fakat hastalar ilaçlarını para ile hariçteki eczanelerden tedarik etmektedirler.

c) İstirahat Yerleri:

Yalta ve civarındaki iklimin mutedil olması dolayısıyla bir çok eski saray ve malikaneler istirahatthane haline kalb edilmiştir. Bunlara sanatoryum denilmektedir, birer pirevatoryum şeklinde olup, cümlei asabiyeleri yorulanların ve fazla mesaiden dolayı zaif düşenlerin istirahatlerine tahsis edilmiştir. Buralarda kütüphane ve oyun yerleri, geniş bahçeler ve açık hava sinemaları , gelen eşhasın distraksionuna hizmet etmektedir.

Ayrıca tüberkülozlülere mahsus sanatoryumlar ile çocukların (pionierler) istirahatine mahsus pirevatoryumlar da vardır. Pirevatoryuma girebilmek için bir hey'etin raporuna ihtiyaç vardır. Bu takdirde şahıs bir ay müddetle parasız olarak ve yahut vaziyeti müsait ise yarı parasını kendi vermek suretile istirahat eder.

Sırf kendi arzusile yatmak isteyenler bir aylık masrafını kendi vermek suretile de pirevatoryumdan istifade etmektedirler.

IV. İÇTİMAİ İLİMLERE MAHSUS YÜKSEK MEKTEPLER

Bunlar Hukuk , Ekonomi, Filozofî ve saire Enstitüleridir. Sovyetler bugünkü rejimlerinin her şeyden evvel memlekete vasî mikyasta bir sanayiî kurulmasile kuvvetleneceğine kani oldukları için ilk evvel bütün ehemmiyeti 5 senelik birinci ve ikinci sanayi planlarının tahakkukuna vermişler ve bu itibarla Teknik Yüksek Mekteplerinin , İçtimai İlimler Yüksek Mekteplerine nazaran daha metodik bir şekilde ve ön safta inkişafında amil olmuşlardır. Bununla beraber bilhassa son zamanlarda bu ictimai ilimler yüksek müesseselerine layık oldukları ehemmiyeti vermeğe de başlamışlardır. Evvelce Üniversiteye merbut bir Hukuk Fakültesi mevcut olduğu halde, Sovyetler bunu Üniversiteden almışlar ve Adliye Komiserliğine merbut bir Enstitü (Mesleki Yüksek Mektep) haline koymuşlardır. Hukuk tedrisat programlarında bilhassa mukayeseli hukuka ve ihtilâllerini telkin bakımından , İnkılâp Tarihine ehemmiyet verdikleri görülmüştür. 1933 istatistiklerine göre Sovyetler Birliğinden yalnız Rus Cumhuriyetinde 5 Hukuk Enstitüsü ve bunların 1200 talebesi mevcuttur. Moskova Hukuk Enstitü Müdür Muavini sade kendi Enstitülerinde 1935-1936 'da 800'e yakın talebe mevcut olduğunu söylemiştir. Hukuk Enstitüsünü bitirenler Sovyet Rusya'da hakim, avukat, devlet bürolarında memur olmaktadır.

V. YÜKSEK PEDOGOJİ ENSTİTÜLERİ

Sovyetler, bizim Yüksek Muallim Mektebi mahiyetinde olan bu enstitülere pek çok ehemmiyet vermektedirler. Bu enstitülerin vazifesi, bizim liselere muadil olan 10 senelik mekteplere muallim yetiştirmektir. Sovyetler Birliğinde çocukların küçük yaştan itibaren sıhhat ve inkılâp terbiyesi almalarına en büyük ehemmiyet verildiğinden bu terbiyeyi verecek olan genç unsurların iyi yetişmesine de çok büyük ehemmiyet atfedilmektedir. Bu itibarla Sovyet Rusya'da Pedagoji Enstitüleri, üzerinde titizlikle ve itina ile uğraşılan yüksek mekteplerdendir. Yine 1933 istatistiklerine göre Sovyetler Birliğinden yalnız Rus Cumhuriyetinde 44 Enstitü ve bunların 22800 talebesi mevcuttur. Bütün Sovyetler Birliğindeki Pedagoji Enstitülerinin yekûnu 149 ve talebe yekûnu da 84.300'dür.

Pedagoji Enstitülerinden Moskova'daki (Bubnof Pedagoji Enstitüsünü) ziyaret ettik. Bu Enstitüde bilhassa nazarı dikkati celb eden cihet kütüphanesinin mükemmelliği ve talebenin büyük konferans salonunda Türk Muallimler Heyetine karşı gösterdiği heyecanlı tezahürat olmuştur. Koridorlarda talebenin buldukları köşeciklerde kemali ciddiyetle kitap okudukları da göze çarpacak derecede idi.

Bu müessese altı zümreye ayrılmıştır:

1. Fizik - Matematik
2. Tabiiye
3. Edebiyat
4. Tarih
5. Coğrafya
6. Pedagoji.

Müessesede tahsil müddeti dört yıldır. Orta Mektebi bitirenler (yani on senelik tahsili yapanlar) buraya giriyorlar.

Fizik -Matematik zümresi iki kısma ayrılıyor:

1. Fizik
2. Matematik

Matematik kısmında okunan derslerle bunların yıllara bölünüşü şu suretledir:

Birinci Yıl: Mütemmim Hendese (Mahrutiyeler, Tahviller), Tahlili Hendese, Tefazuli Hesap, Tatbikat.

İkinci Yıl: Tamami Hesap, Tefazuli Muadeleler, Tatbikat.

Üçüncü Yıl: Yüksek Hendese, Yüksek Cebir, Tabiler Nazariyesi, Mihanik, Astronomi.

Dördüncü Yıl: Tefazuli Hendese, Astronomi , Mihanik.

Bunlardan başka şu dersler de okutulmaktadır:

Psikoloji, Pedagoji, bir ecnebi dili (Almanca, Fransızca, İngilizce), Metodoloji,

Tarihi Materyalizm, İktisat, Leninizm.

Üniversite mezunları arasında muallim olmak isteyenler de muayyen bir kursa tabi tutularak muallim olabiliyorlar. Bu kurslarda meslekî bilgiler gösterilmektedir.

Kitap Meselesi : Sovyet mekteplerinde, Sovyet arama müesseselerinin kabul ettiği kitapların okutulması mecburidir. Başka kitapların neşrine de kanunî ve maddi imkan bulunmadığından muallim o kitabı takip etmek mecburiyetinde ve talebe de yalnız o kitaptan öğrenmek zorundadır.

Orta tahsil müesseselerinde okutmanın ağırlık merkezi , ana dili ile riyaziyedir. Bu iki dersten zaif olan talebe mutlak surette sınıfta kalır. Ana dili ile riyaziyesi kuvvetli talebeye, zaif olduğu dersleri telafi etmesi için azamî imkan verilmektedir.

Orta mekteplerde yaptığımız ziyaretler esnasında rastlanan bazı genç hocaların çok güzel metotlarla çalıştıklarını gördükçe, işbu Pedagoji Enstitülerinin, Sovyetler Birliğinin kültür hayatında oynamağa namzet oldukları büyük rolü tesbit ve müşahede etmemek kabil değildir.

VI. SOVYET RUSYA'DA LİSAN TEDRİSATI

Rus hükümeti , ilk ,orta , lise tahsilini veren on sınıflık mekteplerde lisan meselesine büyük bir ehemmiyet atfetmektedir. Lisan tedrisatı beşinci sınıftan itibaren başlıyor. İlk sınıflar dört sene olduğuna nazaran , orta kısımdan itibaren tedris ediliyor demektir. Eskiden Fransızca öğretiliyordu; bugün Almanca okutuluyor. Takip ettikleri usul; metot direkttir. Dayandıkları esas; lisan onlar için hayatî, tarihî ve içtimaî bir vaktadır. Başlangıçta sedalar öğretiliyor, gitgide işaret ve emre dair kelimelere çıkılıyor, nihayet yukarı sınıflarda his ve fikirleri ifade edebilecek dereceye kadar yükseliniyor. Bütün tedrisatta tahteşşuurun, derunî hislerin ve mantık harici tesirlerin hisseleri çok büyük. Kaide ve nazariyelerden ziyade ile kullanılmasile, kulak dolgunluğu sayesinde öğretilen lisanın zevkini

tadılarak elde ettirilmeğe uğraşılıyor. Rasyonel vasıtalar, bilhassa ilk sınıflarda hiç nazar itibara alınmıyor. Gramerin mekanizmini izah, ancak son sınıflara bırakılıyor. Gramer malûmatı lisan bilgisinin son ucunu teşkil ediyor. Psikoloji noktasından da bir lisanın tedrisinde iki noktaya ehemmiyet veriliyor. Talebenin dikkatini teksif ve devam ettirmek , aynı zamanda da hafızasının mümkün olduğu kadar çok şekil zapt ve tespit etmesini temin etmek . Hafızayı müsmir bir şekilde işletmek için alâka uyandırarak dikkati tevlide son derece emek sarf ediliyor. Talebeyi alâkadar etmekle , kendisine doğru söylediğini ve sarfettiği gayretin iyi neticeler temin ettiğini zannetmekten mütevellit zevki tattırmakla işe başlanıyor. Öğretilen lisanın şekillerinin tetkikini, eşyanın manzarasile ve doğrudan doğruya fiil ve hareketle karışdırarak, hafızadan bir daha silinmeyen aynî, sem'î, harekî hatıralar yaratılmaya çalışılıyor. Tatbik sahasında , ana dillerini öğrenme tarzına harfiyen bağlı kalınmıyor. Ana dili yalnız mukayese için göz önünde bulunduruluyor. Tedrisat tamamile ecnebi lisanda oluyor. Sınıf adeta bir muhit yaratmıştır. Talebe buraya , kendilerine lisanı öğretilen memleketin hududuna dahil oluyormuş gibi giriyor. Ders salonundaki resimli kılavuzlar, mecmualar ve kitaplar, o sınıfa adeta bir ecnebi memleketinde oturuyormuş hissini veriyordu. Bu gün öğrenilen malumatın müteakip günlerde unutulmaması için , haftanın çalışma günleri beş olduğuna nazaran , üç saat , fakat ayrı ayrı günlerde ders konulmuştur. Başlangıçta konuşma lisanı esas teşkil ettiğinden sınıfta otuz talebeden fazla mevcutlu bir sınıf yokmuş. Evvelâ manası tercüme edilmeden en iptidaî bir mükâleme ile işe başlanıyor. Lisan tedrisatı ilerledikçe aslına tamamen mutabık tercüme yapıyor ve bunlar da bir temrin vesilesi oluyor. Mükâleme: lisanla ifade edilen vaziyet bifiil gösteriliyor. Talebe hem yapılan şeyi, hem de onun ifadesine yarayan kelimeyi tekrar ediyor. Etraftaki eşya ve muhtelif nevideki duvar tabloları, sonrası için iki üç yüz kelimelik bir lügat hazinesini vücuda getirmek imkânını temin ediyor. İlk günlerden itibaren telaffuza son derece dikkat ediliyor. Talebeye hep bir arada olarak fonetik temrinler yaptırılıyor. Hatalı telâffuzlar düzeltilirken , talebinin şevki kırılmamağa bakılıyor. Her hece başında tevkif edilmeden konuşturulmağa, sadaların temizliği kadar, cümlenin umumî ahengi noktasından da hocalar muayyen istekde bulunuyorlar. Tam ve eyi telaffuz edilmeyen ve mırıldama kabilinde söylenen cevaplar kabul edilmiyor. Yavaş yavaş gittikçe büyüyen kelime haznesinden müennes ve cemi teşkiline, iştikak ve ailevi kelimata dair istihraçlar yapılmağa başlanıyor; tasrihi umumiyetle lisanın bel kemiğini teşkil eden fiillere hususî bir mevki ayrılıyor. Bu temrinler, evvelâ öğrenilmiş istilâhlar veya bilinen vakalara istinat eden kısa imlâlarla takviye ediliyor. Her imlâ vazifesinin hazırlanmış ve üzerinde konuşulmuş bulunması şart oluyor. Bu vazifeler muallim tara-

findan okunuyor ve tahlil ediliyor ve bundan sonra hoca hataları talebenin bizzat tashih etmesini istiyor. Buna imkan olmadığı zamanlar kendisi yardım ediyor. Basamak basamak onuncu sınıfa kadar ilerleyen kıraat temrinleri adetçe de fazlalaşıyor ve öğretilen lisanın edebî parçaları, şiirleri dahi tedris sahasına giriyor. Nihayet talebe muayyen eserler üzerinde küçük konferanslar veriyor, tahrirî vazifeler yapıyor, bir vakayiyi hikaye ediyor ve mektup yazıyor. Gerek Odessa'da ve gerek Moskova'da gezdiğimiz , Radichef ve Lepechinski gibi numunelik mekteplerde lisan tedrisatında bu yolda yürümeğe gayret sarf ediliyor. Bu mektepler on sınıfta üniversiteye talebe yetiştirmektedir.

Yüksek Tedrisatta Lisan ve Hususiyetle Filoloji ; Dil bilgisi,belli başlı bir yer tutmaktadır. Kendi dillerinden başka hemen bütün dünya milletlerinin, hususile yakın ve uzak şark milletlerinin de dillerini bilmeye çalışan, bunlarla uğraşan bir takım bilgi kolları mevcuttur. Orientalism, şarkiyat sahasının yanında, garb dillerini , yani garbiyat ile meşgul olmak için kollar ayrılmıştır. Bu sahada klasik filoloji (yunanca ve latince), germanistik (cermen dilleri), romantistik (roman dilleri : fransızca, italyanca, ispanyolca vs.) filolojileri (dil, edebiyat ve tarihleri) ile uğraşılıyor. Fakat bunlar üniversiteden ayrı, başlı başına müesseseler halindedir. Adlarına Dil Enstitüleri deniliyor. Tahsil müddeti beş senedir. Mezun oluncaya kadar pedagoji ve usul tedrisine fazla ehemmiyet verildiğine nazaran , burası daha çok yüksek mektep seviyesini arz ediyor. Çıkanlar on sınıflık mekteplere lisan hocası oluyorlar. İlmî sahada ilerlemek, veya bu enstitülerde doçent ve profesör olmak isteyenler için enstitülerin ayrıca aspirant kısımları var. Aspirantlar burada üç sene staj mahiyetinde başlı başına lisans derecesinde bir tez hazırlamakla mükellefdirler. Muvaffak oldukları takdirde, kendilerine doçentlik verilir. Ondan sonra yazacakları herhangi ilmi bir eser müteakibinde kendilerine doktora unvanı ile birlikte profesörlük takdir edilir. Profesörler arasında nam kazananlar akedemide aza olarak çalışırlar ve ilim mertebesinin en zirvesine yükselmiş bulunurlar. Bu suretle enstitülerde yalnız lisanın tarihi , felsefesi ve edebiyatı ders şeklinde okutuluyorsa , ilmî araştırmalara da enstitüleri ikmalden sonra geniş bir saha verilmiş oluyor. Bütün gayretler , Rusların öz malı bir ilim yaratmak gayesi güdüyor ve Rus milleti, yabancılara ait ilmî tetkiklerin haracgüzarı olmakdan kurtulmak istiyor. İlmî tetkiklerin merkezi İlim Akademisidir. Enstitülere direktifler vererek aspirant kısmına dahil olan talebeyi sahasındaki ilme ait metotlarla şahsî gayretlere sevk ediyor. Planları, bütün teşkilatın verimini en yüksek dereceye çıkarmak, mesai ve faaliyeti arttırmak, gayretleri dağınıklıktan kurtarmak, teksif etmektir. Enstitülerdeki aspirantlara ilmî ilhamları akademi veriyor, onlara rehberlik ederek , çalışma ve araştırma şevkini daima coş-

kun tutmaya bir kaynak oluyor. Bu bilgi ve ilim müesseselerinin en esaslı vasfı , milliliği ve inkılâpçılığıdır. Bunun içindir ki tedrisat , bu iki mühim esasa göre teşkilatlandırılmışdır. Milli dil ve tarih için kürsüler ihdas edilmiştir. Her şubenin talebesi buraya devama mecbur tutuluyor. Rus inkılâbının ideolojisini bu müesseseler de işlemektedir.

VII. GENÇLİK TEŞKİLATI

Mektepde ve cemiyet içinde , her yerde, gençliğe en büyük kıymeti veren, onun bedenî ve fikrî inkişafına çalışan ve bilhassa ona inkılâbın esas gayelerini ve bu inkılâbda kendisine düşen vazifeyi öğreten muhtelif teşkilat vardır.

İzci teşkilatı, sanat ve güzel sanatların muhtelif şubelerinde ve diğer herhangi bir ilimde daha küçük yaştan itibaren çocuğun fiilen ve metodik çalışmasını temin eden çocuk kulüpleri, çocuk okuma salonları, çocuk bahçeleri, çocuk hastane ve sanatoryumları bu nevi müesseselerdir. Bütün bu müesseseler, aynı zamanda , değerli çocukları bulmak ve onları daha küçük yaştan itibaren yetiştirmek imkânını vermektedir.

BİBLİYOGRAFYA

1. -Akyüz, Yahya: Türk Eğitim Tarihi, Kültür Koleji yayını, İstanbul 1994,s.257-260.
-Türkoğlu, Pakize: Tonguç ve Enstitüleri, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1997,s.25-54.
-Gedikoğlu, Şevket: Köy Enstitüleri, Ankara 1971, s.11-27.
-Binbaşoğlu, Cavit: Türkiye'de Eğitim Bilimleri Tarihi, M.E.B. yayını, İstanbul 1995, s. 88-90, 101-103,119-120,335-336.
-Kirby, Fay: Türkiye'de Köy Enstitüleri, İmece Yayınları, Ankara 1961, s.11-49.
-Ergün Mustafa: II. Meşrutiyet Devrinde Eğitim Hareketleri, Ankara 1996, s. 83-87, 89-107,118-121,143-148.
-Başgöz, İlhan- Wilson, E. Howard: Türkiye Cumhuriyetinde Milli Eğitim ve Atatürk , Ankara 1968, s. 119-176, 189-205.
2. -AKM: Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri -II, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi yayını, Ankara 1989, s.19-21.

- Dewey, John : Türkiye Maarifi Hakkında Rapor, M.E.B. yayını, İstanbul 1952, s. 20-26.
- Buyse, Omar: Teknik Öğretim Hakkında Rapor, Maarif Vekaleti yayını , İstanbul 1939.
- MEB: İtalya' da Orta Dereceli ve Umumî ve Mesleki Tedrisat, Maarif Matbaası, İstanbul 1941, s.4-36.
- Yücel, Hasan Ali: Fransa'da Kültür İşleri, Devlet Basımevi, İstanbul 1936.
- Reşat Şemsettin- İsmail Hakkı: Almanya Maarifi, Maarif Vekâleti yayını, Devlet Matbaası, İstanbul 1934.
- MEB: Kültür Bakanlığı Dergisi, Sayı:20-1, Sonkânun 1937, s.198-241.
- Ali Haydar: Bulgaristan Maarifi, Maarif Vekaleti yayını, Devlet Matbaası, İstanbul 1931.
- Parker, Beryl: Türkiye'de İlk Tahsil Hakkında Rapor, Maarif Vekâleti yayını, Devlet Basımevi, İstanbul 1939.
- Ferriere, Adolph: Faal Mektep Usulü, Birinci Cilt, İkdâm Kitap Matbaası, İstanbul 1929.
- Kerschensteiner, George: Vatandaşlık Terbiyesi, Kanaat Kütüphanesi, İstanbul 1931.
- Aytuna, Hasip Ahmet: Proje Usulü ve Platon Plan, Aydınlık Basımevi, İstanbul 1937.
- Malche, Albert: Yeni Terbiyenin Prensipleri, Arkadaş Matbaası, İstanbul 1939.
- Washburne, C.W.: Terbiyede İleri Adımlar, Muallim Ahmet Halit Kitaphanesi, İstanbul 1930.
- Kaya, Kemal:Yabancı Memleketlerde Terbiye ve Tedris Denemeleri-I, Maarif Vekaleti yayını, Devlet Basımevi, İstanbul 1939.
- Rousseau, J.J: Emile Yahut Terbiye , Meşher Matbaası, İzmir 1931.
- İsmail Hakkı: J.J.Rousseau Terbiye Felsefesi, Cumhuriyet Matbaası, İstanbul 1925.
- James, William: Terbiye Mubâhaseleri, Muallim Ahmet Halit Kitaphanesi, İstanbul 1931.
- Nusret Kemal : Meksika'da Köylücülük, Çankaya Matbaası, Ankara 1934.
- Nusret Kemal : Köycülük Esasları, Tarık Edip Kütüphanesi, Ankara 1934.
- Nusret Kemal : Köycülük Rehberi, Çankaya Matbaası, Ankara 1934.

- Nusret Kemal: Cemiyet Teşkilatlanmasında Köy ve Şehir, Yahut Devletçiliğin Esasları, Çankaya Matbaası, Ankara 1939.
- İsmail Hakkı : İş ve Meslek Terbiyesi, Kitap Yazarlar Kooperatifi yayını, Ankara 1934.
- Kerschengsteiner, George: Mürebbinin Ruhu ve Muallim Yetiştirme Meselesi, Köy Hocası Matbaası, Ankara 1931.
- Dewey John: Mektep ve Cemiyet, Devlet Matbaası, İstanbul 1930.
- Aytuna, Ahmet Hasip : Platon Plan, İnkılâp Kitapevi, İstanbul 1938.
- Washington, T. Booker: İş Terbiyesi, Muallim Ahmet Halit Kitapevi, İstanbul 1937.
- Ferriere, Adolph: Faal Mektepte Çocuğun Hürriyeti, Sinan Matbaası, İstanbul 1932 .
- Ferriere, Adolph: Üç Büyük Terbiyeci , Kanaat Kütüphanesi, İstanbul 1932.
3. -Dewey, John: Türkiye Maarifi Hakkında Rapor, M.E.B. yayını, İstanbul 1952, s. 19-26.
- Kibry Fay: Türkiye'de Köy Enstitüleri, s. 16- 28, 33-50.
- Gedikoğlu, Şevket : Köy Enstitüleri, s.28-31
- Başgöz, İlhan -Wilson ,E.Howard: Türkiye Cumhuriyetinde Milli Eğitim ve Atatürk, s.47-49.
- Dr. Reşit Galip: Köy Muallimleri ile Sağlık Konuşmaları, Maarif Vekaleti yayını, Devlet Matbaası, İstanbul 1933.
- Soysal, Emin : Köy Enstitülerinin Tarihçesi ve Kızılçullu Köy Enstitüsü, Yeni Basımevi, Bursa 1943, s.3-67.
- Soysal, Emin : Kızılçullu Köy Enstitüsü Sistemi, Marifet Basımevi, İzmir 1940, s.3-85.
4. -Baltacıoğlu, İsmayıl Hakkı: İçtimaî Mektep, Maarif Vekaleti yayını, Maarif Matbaası, Ankara 1942, s.2-62, 219-296.
- Taşdemirci, Ersoy: Dr. Halil Fikret Kanad'ın Türk Eğitimine Hizmetleri, "Türkiye Cumhuriyeti Devletinin Kuruluş ve Gelişmesine Hizmeti Geçen Türk Dünyası Aydınları Sempozyumu Bildirileri" (23-26 Mayıs 1996), Kayseri 1996, s.561-566.
- Kanad, Halil Fikret: Milliyet İdeali ve Top Yekun Milli Terbiye, Çankaya Matbaası, Ankara 1942, s.158-170.
- Binbaşıoğlu, Cavit: Türkiye'de Eğitim Bilimleri Tarihi, s.91-100,154-158

- Halil Fikret: Pestalozzis Stellung zum Öffentlichen Schulwesen (bis zum Jahre 1809), zur Erlangung der Doktorwürde der hohen Philosophischen Fakultät der Universität Leipzig 1917.
- MEB: Kültür Bakanlığı Dergisi, Sayı: 20-21, Sonkânun 1937, s.198-241.
- Kirby, Fay :Türkiye'de Köy Enstitüleri, s.13-135.
- Akyüz, Yahya: Türk Eğitim Tarihi, s.257-260.
- Aytaç, Kemal: Çağdaş Eğitim Akımları, A.Ü.D.T.C.F. yayını, Ankara 1976, s.17-111.
5. -Sakaoğlu, Necdet: Cumhuriyet Dönemi Eğitim Tarihi, İletişim Yayınları, İstanbul 1993, s.92-93.
6. -Soysal, Emin: Köy Enstitülerinin Tarihçesi ve Kızılçullu Köy Enstitüsü, s.5-71
- Soysal, Emin: Kızılçullu Köy Enstitüsü Sistemi, s.3-85.
- Gedikoğlu, Şevket: Köy Enstitüleri, s.11-216.
- Aytaç, Kemal: Çağdaş Eğitim Akımları, s.81-130.
- MEB: Kültür Bakanlığı Dergisi, Sayı:20-21, Sonkânun 1937, s.198-241.
- Aytaç, Kemal: Avrupa Eğitim Tarihi, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı yayını, İstanbul 1992, s.254-304.
- Aytaç, Kemal: Politeknik Eğitim Reformları, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi yayını, Ankara 1971, s.6-12,21-59.
- Reşat Şemsettin-İsmail Hakkı: Almanya Maarifi, Devlet Matbaası, İstanbul 1934.
- Yücel, Hasan-Âli: Fransa'da Kültür İşleri, s.245-246.
- Hıfzı Veldet: Sovyet Rusya'da Yüksek Tahsil ve İlim Hayatı Hakkında Rapor, Maarif Vekaleti Arşivinde 18.03.1938 tarih ve 42014/12 Sayıda Kayıtlı Yazı ve Eki Rapor.
- Taşdemirci, Ersoy: Hasan-Âli Yücel'in Türk Milli Eğitimine Hizmetleri, "100. Doğum Yıldönümünde Hasan-Âli Yücel", Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi yayını, Ankara 1998, s.34-74.

DİPNOTLAR

- * Hıfzı Veldet Velidedeoğlu, 1904 yılında İstanbul'da doğmuştur. 1922 yılında Trabzon Lisesini ve 1928 yılında Ankara Hukuk Mektebini bitirmiştir. 1929 yılında devlet bursu ile yurt dışına doktora yapmak üzere gönderilmiştir. 1933 yılında İsviçre Neuchatel Üniversitesinde doktorasını tamamlamış ve ayrıca Roma Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza Hukuku Yüksek İhtisas Okulu'ndan da sertifika almıştır. 1934 yılında Türkiye'ye dönerek o sırada reform çalışmaları devam eden İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Hukuk Kürsüsüne doçent olarak atanmıştır. 1942 yılında Profesör ve 1948 yılında ordinaryüs profesör olmuştur. 1946-1948 ve 1952-1953 yıllarında iki defa Hukuk Fakültesi dekanlığı yapmıştır. 27 Mayıs 1960 Askeri Müdahalesinden sonra Milli Birlik Komitesi tarafından İstanbul Üniversitesi'nde kurulan Anayasa Bilim Komisyonu'nda görevlendirilmiştir. 13 Aralık 1960 tarihinde oluşturulan Kurucu Meclis üyeliğine getirilmiş ve bu Meclisin Anayasa Komisyonu üyeliğine seçilmiştir. Böylece 1961 Anayasası'nın hazırlanmasında aktif olarak görev almıştır. 1974 yılında Üniversitedeki görevinden emekliye ayrılmış ve 24 Şubat 1992 tarihinde vefat etmiştir.
- Velidedeoğlu'nun çağdaş hukuk, medeni hukuk, Türk hukuk reformu, Cumhuriyetin siyasi tarihi, Milli Mücadele, Atatürk İlke ve İnkılapları... gibi konularda çok sayıda makale, inceleme ve kitabı yayınlanmıştır. Velidedeoğlu'na onur ödülü veren Türk Hukuk Kurumu, 1985 yılında "Hukuk Devleti ve Velidedeoğlu" başlıklı bir saygı kitabı yayınlamıştır.
- ** Cevad Dursunoğlu, 1892 yılında Erzurum' da doğmuştur. Berlin ve Jena Üniversitelerinde felsefe ve pedagoji öğrenimi görmüştür. 1918 yılında kurulan Vilayet-i Şarkîye Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyetine girmiş ve Cemiyet Merkezinin talimatı üzerine 10 Mart 1919 tarihinde bu cemiyetin Erzurum şubesini kurmuştur. Erzurum Kongresinin toplanmasında aktif olarak görev almıştır. Erzurum delegeliği görevini Mustafa Kemal Paşa'ya vererek kendisi Hasankale delegesi olarak kongreye katılmıştır. İstiklâl Savaşından sonra asıl mesleği olan eğitimciliğe dönmüştür. Erzurum Öğretmen Okulu meslek dersleri öğretmenliği, Kars Milli Eğitim Müdürlüğü, Kayseri Lisesi tarih öğretmenliği, Erzurum Lisesi müdürlüğü görevlerinde bulunmuştur. 31.12.1925-14.01.1926 tarihleri arasında İlköğretim Genel Müdürlüğü, 15.01.1926-25.01.1931 tarihleri arasında Orta Öğretim Genel Müdürlüğü, 26.01.1931-17.04.1935 tarihleri arasında Almanya Bölgesi Talebe Müfettişliği, 18.04.1935-17.07.1939 tarihleri arasında Yüksek Öğretim Genel Müdürlüğü, 18.07.1939-31.05.1942 tarihleri arasında Teftiş Kurulu Başkanlığı yapmıştır. 1942 yılında Erzurum milletvekili olarak siyasete girmiştir. 1946 yılında Milli Mücadelede Erzurum adlı eseri yayınlanan Dursunoğlu, 11.01.1970 tarihinde vefat etmiştir.